Spis treści

L.p.	Tytuł i autorzy	Str.
1.	**„ Radzę sobie coraz lepiej" -propozycja programu dla uczniów kl. I szkoły podstawowej mających trudności adaptacyjne. Część I.** - Celina Borowska	4
2.	**Zanim nowa podstawa programowa będzie obowiązującym dokumentem w liceum…** - Maria Bartnicka	7
3.	**„English Teaching" Jako upowszechnianie języka angielskiego w małych miejscowościach.** Ewa Prokopowicz	9
4.	**Polskie tańce narodowe w stylizowanej muzyce artystycznej.** - Anna Stankiewicz	12
5.	**Dlaczego e-Twinning?** - Teresa Alicja Cetera	16
6.	**Dokąd zmierzasz Fizyko?** - Joanna Ciesielska	19
7.	**Projekt jako atrakcyjna metoda w nauczaniu chemii.** - Izabela Popławska	21
8.	**Zmiany ludności Polski w perspektywie roku 2035.** Helena Sieredzińska - Mudel	24
9.	**„Informacja zwrotna jako element wspierający proces nauczania i uczenia się w szkole ponadgimnazjalnej".** - Lucyna Brajer	26
10.	**Planowanie - istota, rodzaje, zasady.** - Ludmiła Alina Smyk	28
11.	**Co to jest religia ?** - Urszula Zagan	30
12.	**Jak występować przed kamerą i mikrofonem?** - Ks. Czesław Walentowicz	32
13.	**Wychowanie i profilaktyka poprzez kontakt uczniów z filmem - edukacja filmowa i filmoterapia.** - Elżbieta Babicz	36
14.	**Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – planowanie i organizowanie pomocy psychologiczno- pedagogicznej w świetle nowych regulacji prawnych.** Anna Gawryluk	42

Celina Borowska
Doradca metodyczny edukacji wczesnoszkolnej
Magdalena Mickiewicz
nauczyciel świetlicy szkolnej

„ Radzę sobie coraz lepiej" -propozycja programu dla uczniów kl. I szkoły podstawowej mających trudności adaptacyjne. Część I.

Zgodnie z wcześniejszą zapowiedzią przedstawiamy cykl artykułów, w których omawiać będziemy przykładowy program adaptacyjny skierowany do uczniów rozpoczynających naukę w szkole. Każdy pedagog w zależności od wyników przeprowadzonej diagnozy może kreatywnie rozbudować proponowany program, aby był odpowiednio dostosowany do potrzeb prowadzonej grupy.

Celem głównym programu jest wyposażenie wychowanków w umiejętności ułatwiające proces adaptacji w klasie pierwszej oraz wejście w nową rolę, jaką jest rola ucznia.

Przypominamy, że proponowany program zajęć „Radzę sobie coraz lepiej" złożony jest z zestawu gier i zabaw, które mają ustalony cel i przebieg, o konstrukcji zawierającej elementy sytuacji korygujących szeroki zakres doświadczeń urazowych. Zajęcia odbywają się raz w tygodniu i trwają 90 min.

Rozpoczęcie pracy w grupie socjoterapeutycznej związane jest z koniecznością kontaktu z rodzicami. Rozmowy indywidualne jak i późniejsze spotkanie służą zarówno dobrej i pełnej diagnozie sytuacji dziecka jak i informacji opiekunów. Obowiązkiem prowadzącego jest jasne przedstawienie rodzicom celu spotkań, ich przebiegu, zasad wymaganych w grupie oraz oczekiwanych efektów. Pamiętajmy, że dobry kontakt z rodzicami dziecka ma niebagatelny wpływ na efekt pracy socjoterapeutycznej.

Scenariusz 1

Sesja informacyjna dla rodziców.

Cele zajęć:

- zapoznanie rodziców z programem grupy
- zachęcenie do współpracy

Przebieg zajęć:

Prowadzący omawiają znaczenie adaptacji dzieci na prawidłowe ich funkcjonowanie i sukces w szkole. Przedstawiają cele i zasady funkcjonowania grupy oraz tematykę poszczególnych sesji. Spotkanie odbywa się przy herbatce. Prowadzący odpowiadają na pytania rodziców.

Początkowe spotkania grupy są poświęcone wytworzeniu klimatu bezpieczeństwa i zaufania. Proces integracji jest kluczowy dla efektywności dalszej pracy socjoterapeutycznej. W grupie niezbędna jest otwartość i poczucie bezpieczeństwa. Dopiero taka atmosfera sprzyja dobrej pracy wychowanków w sytuacjach korygujących tworzonych przez terapeutę. Ilość spotkań o charakterze integracyjnym zależy od prowadzącego, który bacznie obserwując dynamikę grupy decyduje kiedy jest ona gotowa do dalszej pracy terapeutycznej. Poniżej prezentujemy przykładowe scenariusze takich zajęć.

Scenariusz 2

„W grupie raźniej i weselej”- zajęcia integrujące grupę.cz.1

Cele zajęć:

- poznanie i integracja grupy,
- ośmielenie uczestników i zmniejszenie napięcia psychicznego,

Materiały: balony dla każdego uczestnika, papier samoprzylepny, piłka, arkusz do ćwiczenia „bingo”, minki określające nastrój uczestników.

Przebieg zajęć:

1. Powitanie. Zabawa: „Startująca rakieta”.
2. Prowadzące osoby informują uczestników o celu zajęć i realizowanego programu - wzbudzają zaciekawienie i motywację do działań.
3. Ćwiczenie: „Strząsanie napięcia”- Uczestnicy siedzą w kole. Każdy zaczyna potrząsać prawym ramieniem, zaczynając od palców. Potem przechodzimy do nadgarstka, przedramienia, łokcia a wreszcie całego ramienia. Ta sama procedura powtarzana jest z lewym ramieniem. Potem kolej na prawą nogę. Znowu najpierw tylko palce stóp, potem kostka, łydka, podudzie i cała noga. Potem przechodzimy do lewej nogi. Na koniec kolej na głowę. Zataczamy maleńkie kółka razem z wypowiadaniem sygnału woźnicy: Prrr.
4. Zabawa: „Imię i gest”- Uczniowie stoją w kręgu: kolejno mówią swoje imię i pokazują dowolny gest. Grupa powtarza. Przedstawiają się wszyscy uczestnicy.
5. Zabawa: „Balony”- Każde dziecko zapisuje swoje imię na samoprzylepnej kartce, zwija etykietę i wrzuca ją do wewnątrz balonu, nadmuchuje balon i zawiązuje jego końcówkę. Każdy ma balon w tym samym kolorze. Tak długo jak gra muzyka, dzieci biegają po sali i podbijają, wymieszane balony. Na przerwie w muzyce, każde bierze ten balon, który znajduje się najbliżej i przekłuwa go. Wyjmuje z niego etykietę i szuka dziecka, którego imię na niej widnieje. Kiedy je odnajdzie, przedstawia się mu i podaje jedną informację na swój temat. Kiedy już wszystkie dzieci mają swoje etykietki, w kręgu przedstawiają całej grupie osobę, od którego otrzymało swoją etykietę.
6. „Zabawa z piłką”- Dzieci ustawione w kręgu- Wybrane dziecko rzuca piłką do dowolnej osoby i mówi: Jestem Jaś, rzucam piłkę do Ciebie – Ulu. Ula łapiąc piłkę mówi: Jestem Ula, otrzymałam ją od Jasia i rzucam ją do Oli, itd.
7. Ćwiczenie: „Bingo”- Każde dziecko dostaje arkusz podzielony na 9 kwadratów. W każdym z nich są zdania lub rysunki, jeśli wiemy, że odczytanie ich sprawi naszym dzieciom trudności. Następnie dzieci podchodzą do siebie i zadają sobie nawzajem pytania, aby odnaleźć osoby, które potwierdzą informacje zapisane w kwadratach. Znaleziona osoba wpisuje swoje inicjały lub imię w odpowiedni kwadrat. Celem tego ćwiczenia jest zebranie inicjałów w trzech kwadratach w jednym rzędzie, w jednej kolumnie bądź po przekątnej. Gdy komuś to się uda, może zawołać „Bingo”. Grę kontynuujemy dopóki jedno z dzieci nie wypełni wszystkich dziewięciu kwadratów. Rozmo-

wa w kręgu, kto ma najwięcej wpisów.

8. Pożegnanie:

- Uczeń określa swój nastrój na koniec zajęć: Ustawia się przy odpowiedniej mince umieszczonej w sali.
- Rundka: Co było dla mnie dziś ważne? Trudne? Z czym wychodzę dziś z zajęć?
- Zabawa: „Iskierka”- przekazanie przyjaźni.

Scenariusz 3

„W grupie raźniej i weselej”- zajęcia integrujące grupę.cz.2

Cele zajęć:

- poznanie i integracja grupy,
- ośmielenie uczestników i zmniejszenie napięcia psychicznego,

Materiały: termometr uczuć, cenki, kartki, kleje, materiały do rysowania, puzzle

Przebieg zajęć:

1. Powitanie. Zabawa: „Startująca rakieta”.
2. Przedstawienie celu dzisiejszego spotkania.
3. Ćwiczenie: „Określ swój nastrój”- uczniowie określają swój nastrój w chwili obecnej poprzez umieszczenie kolorowej cenki na termometrze uczuć w skali od 1 do 6. Omówienie.
4. Zabawa: „Pokaż ruch”- Uczestnicy stoją w kole. Zabawę rozpoczyna prowadzący – pokazuje jakieś ćwiczenie, ruch, którzy wszyscy naśladują. Po zakończeniu osoba ze środka dotyka wybraną osobę z koła, z którą zamienia się miejscem. Zabawę można kontynuować, dopóki wszyscy nie będą w środku. Zabawę można przeprowadzić przy muzyce.
5. Puzzle. Dzieci dostają puzzle. Na każdym puzzlu jest napis „Znajdź kogoś kto…” Wychowankowie szukają osób spełniających podane kryterium i zbierają podpisy. Na koniec dzieci układają swoje puzzle, naklejają je i kolorują.
6. Zabawa integracyjna ze śpiewem; „ Nic się nie dzieje”. Uczniowie słuchają muzyki i wykonują ruchy zgodne z poleceniem nauczyciela. Przy kolejnych powtórzeniach wykonują je coraz szybciej.
7. Pożegnanie:

- Uczeń określa swój nastrój na koniec zajęć: Ustawia się przy odpowiedniej mince umieszczonej w sali.
- Rundka: Co było dla mnie dziś ważne? Trudne? Z czym wychodzę dziś z zajęć?
- Zabawa: „Iskierka”- przekazanie przyjaźni.

Maria Bartnicka
Doradca metodyczny języka polskiego

Zanim nowa Podstawa programowa będzie obowiązującym dokumentem w liceum…

Już niedługo polonistów szkół ponadgimnazjalnych obowiązywać będzie nowa *Podstawa programowa.* Jej zapisy nie rewolucjonizują na szczęście dotychczasowych poczynań nauczycieli języka polskiego w liceum, niosą jednak pewne zmiany, których uświadomienie sobie jest konieczne.

Twórcy nowego dokumentu, obowiązującego już teraz na niższych niż szkoła ponadgimnazjalna etapach kształcenia, wychodzą z założenia, iż dwunastoletni cykl kształcenia podzielony jest na dwa wewnętrznie spójne sześcioletnie cykle. Nauczyciel w szkole ponadgimnazjalnej odwołuje się więc do wiedzy i umiejętności, które jego uczeń zdobył w gimnazjum. Egzamin maturalny na poziomie podstawowym będzie bowiem opierał się o utwory, które na obu etapach kształcenia (gimnazjum i liceum) opatrzone zostały gwiazdką sygnalizującą obowiązkową, bezwzględną ich obecność na lekcjach języka polskiego. Niewątpliwą, w moim odczuciu, wartością zapisów w nowej *Podstawie programowej z języka polskiego* jest fakt niewielkiej ilości lektur oznaczonych gwiazdką. Daje to bowiem możliwość i niesie wiarę w autentyczne przeczytanie obowiązujących tekstów przez wszystkich. Polonista może, a nawet powinien, ów niewielki kanon rozszerzać, ale owo rozszerzanie musi być dostosowane do zainteresowań i możliwości intelektualnych uczniów danej klasy.

Popatrzmy zatem, jakie teksty w gimnazjum i liceum stanowią ów wybrany i ściśle obowiązujący kanon.

Gimnazjum:

1. J. Kochanowski, wybrane fraszki i treny: V, VII, VIII.
2. I. Krasicki, wybrane bajki.
3. A. Fredro, Zemsta.
4. A. Mickiewicz, Dziady cz. II.
5. H. Sienkiewicz, wybrana powieść historyczna (Quo vadis, Krzyżacy, Potop).

Liceum

1. Bogurodzica
2. J. Kochanowski, wybrane pieśni, treny (inne niż w gimnazjum)
3. A. Mickiewicz, Dziady, cz. III; Pan Tadeusz
4. B. Prus, Lalka
5. S. Wyspiański, Wesele.
6. B. Schulz, wybrane opowiadanie.
7. W. Gombrowicz, Ferdydurke (fragm..)

Nietrudno zauważyć, że nie jest to nadmiernie obszerny kanon tekstów. Można więc odpowiednio zachęcając ucznia, zmobilizować go do uczciwego przeczytania podanych lektur. Warto również tak je omówić na lekcjach języka polskiego, by możliwie na trwałe zapisały się w uczniowskiej pamięci. Na każdej lekcji języka polskiego uczeń powinien pochylać się nad tekstem i

umiejętnie prowadzić czynności analityczne pod kierunkiem nauczyciela. Nie pamięciowo przyswajana faktografia lecz umiejętności analizy tekstów kultury, rozumienie ważnych procesów historycznoliterackich i tworzenie wypowiedzi – będą stanowiły istotne elementy procesu dydaktycznego w liceum.

Autorzy *Podstawy programowej* zakładają w jej zapisach również, że podczas nauki w szkole ponadgimnazjalnej uczeń powinien przeczytać 13 dużych tekstów, z czego 5 oznaczonych gwiazdką.

Wśród zadań nauczyciela ważnych w realizacji nowej *Podstawy programowej* znajduje się więc wykształcenie u uczniów świadomości historycznoliterackiej oraz rozpoznawanie konwencji literackich, dostrzeganie w czytanych utworach cech charakterystycznych określonej epoki oraz dostrzeganie różnic językowych wynikających ze zmian historycznych.

Na pewno więcej czasu niż dotychczas będzie miał polonista na kształcenie umiejętności nie tylko odbioru dzieł literackich ale tez kształcenie umiejętności tworzenia własnych tekstów. Ćwiczenia w pisaniu będą przygotowywały uczniów do samodzielnego, świadomego tworzenia prac, umiejętnego komponowania wypowiedzi, dobierania słownictwa.

Warto więc analizować zapisy nowej Podstawy programowej i myśleć o przewartościowaniu dotychczas stosowanych metod i form nauczania.

Ewa Prokopowicz
Doradca metodyczny języka angielskiego

„English Teaching" Jako upowszechnianie języka angielskiego w małych miejscowościach.

Program „**English Teaching**" Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności (PAFW), realizowany od 2000 roku przez Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA, za główny cel swojej działalności postawił wspieranie działań na rzecz poprawy poziomu nauczania języka angielskiego. Program o charakterze ogólnopolskim promuje język wśród dzieci i młodzieży z małych miast i wsi, a także pomaga w rozwoju zawodowym nauczycieli języka angielskiego spoza dużych aglomeracji miejskich.

Działanie Programu to przede wszystkim wspieranie finansowe dodatkowych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, organizowanie i udostępnianie nauczycielom potrzebnych szkoleń dydaktyczno–metodycznych. Główne działania Programu możemy podzielić na:

- dotacje – granty, w tym:

* konkurs grantowy „SMALL GRANTS" , w ramach którego to szkoły, organizacje pozarządowe czy instytucje oświatowe ubiegają się o dotacje na realizację ciekawych projektów związanych z nowatorskim i kreatywnym sposobem nauczania języka angielskiego w formie pozalekcyjnej;
* przedsięwzięcie „FOLLOW ME" wspierające ciekawe projekty realizowane wcześniej, w ramach konkursu „SMALL GRANTS", gdzie Grupa Doradcza Ekspertów wybiera projekty uznane za 'modelowe' do powielenia w innych szkołach.

- szkolenia, w tym:

* TEACHING ENGLISH TEACHERS – weekendowe szkolenia dla anglistów z małych miejscowości;
* ENGLISH TEACHING MARKET (ETM) – doroczne Ogólnopolskie Spotkania Nauczycieli Języka Angielskiego, podczas których nauczyciele z całego kraju uczestniczą w warsztatach metodycznych oraz warsztatach przygotowujących nauczycieli do opracowania projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej i funduszy pomocowych.

- obozy językowe, konkursy czy wyjazdy edukacyjne do Stanów Zjednoczonych w zakresie Teaching English to Speaker of Other Languages (TESOL Sumer Institute).

Program English Teaching to nie tylko dotacje na realizację projektów nauczania języka angielskiego, ale także szkolenia i spotkania służące wymianie doświadczeń, metod nauczania i kontaktów.

Jedną z działalności Programu jest coroczny **English Teaching Market (ETM).** Skierowany jest on do nauczycieli uczących języka angielskiego w szkołach publicznych w miejscowościach do 20 tysięcy mieszkańców. W organizację English Teaching Market zaangażowany jest również Ośrodek Rozwoju Edukacji, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Ambasada USA w Polsce oraz wydawnictwa anglojęzyczne: Cambridge University Press,

Macmillan Polska, Oxford University Press, Pearson Central Europe, czy Wydawnictwo Szkolne PWN.

Program 'zlotu anglistów' wypełniają warsztaty, wykłady, kiermasze, prezentacje programów nauczania. Jest to także świetna okazja do wymiany doświadczeń, dostarczenia innym cennych wskazówek i umiejętności związanych z nauczaniem języka i metodyką. Spotkania odbywają się pod koniec czerwca każdego roku szkolnego w Starych Jabłonkach k/Ostródy w Hotelu Anders.

W tym roku **ETM 2010** miał nieco zmienioną, szerszą formułę, ukierunkowaną na lokalne środowiska, podejmowane inicjatywy, na lokalny potencjał i możliwości. W związku z tym zaproszeni zostali do udziału również przedstawiciele organizacji pozarządowych i samorządów, którzy realizowali/ realizują projekty dofinansowane z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, którzy mają doświadczenie w radzeniu sobie ze skomplikowanymi procedurami.

W jaki sposób można zgłosić swój udział w spotkaniu? Żeby zostać zakwalifikowanym do udziału, należy, oprócz wypełnienia standardowego formularza, odpowiedzieć na dwa pytania opisowe. Spośród otrzymanych zgłoszeń wyłonionych zostanie maks. 400 uczestników. Niektóre zakwalifikowane osoby mogą zostać poproszone o aktywny udział w ETM zgodnie z opisanymi deklaracjami.

Dla nauczycieli języka angielskiego udział w Spotkaniu jest bezpłatny. Kosztami (w wysokości 800 zł) zostaną obciążone jedynie osoby, które po zakwalifikowaniu do udziału nie będą uczestniczyły w Spotkaniu. Wszyscy ponoszą we własnym zakresie koszty podróży. Parkingi dla uczestników Spotkania również są bezpłatne.

Więcej szczegółów o Programie można uzyskać na stronie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności (PAFW): www.englishteaching.org.pl

Z pewnością warto wspomnieć też kilka słów o fundatorze Programu. **Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności** została założona w USA a swoje przedstawicielstwo otworzyła w Polsce w 2000. PAFW celem PAFW jest działanie na rzecz umacniania społeczeństwa obywatelskiego, demokracji i gospodarki rynkowej w Polsce. Główny cel działań PAFW to wyrównywanie szans rozwoju indywidualnego i społecznego, a jednocześnie wspieranie procesów transformacji w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

W programach krajowych PAFW dominują dwa motywy: wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z terenów wiejskich i małych miast, oraz pobudzanie i wspieranie inicjatyw obywatelskich służących rozwiązywaniu lokalnych problemów i wzmacnianiu aspiracji rozwojowych. Drugi motyw to wzmacnianie i pobudzanie energii obywatelskiej na terenach wiejskich i w małych miastach.

Oprócz programów krajowych Fundacja zaangażowana jest w inicjatywy mające na celu dzielenie się polskimi doświadczeniami w zakresie transformacji z innymi krajami.

Inne programy Fundacji w obszarze edukacji to:

- Portal Edukacyjny Interkl@sa;
Realizator programu: Fundacja Edukacji Ekonomicznej www.interklasa.pl

- Równać Szanse

Realizator programu: Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży
www.rownacszanse.pl

- Szkoła Ucząca Się (SUS)
Realizator programu: Centrum Edukacji Obywatelskiej www.ceo.org.pl/sus

- Projektor – wolontariat studencki
Realizator programu: Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów „Klanza" www.projektor.org.pl

- Przedsiębiorczość Przedsiębiorczość Szkole
Realizator programu: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości
www.junior.org.pl,
www.olimpiada.edu.pl

-Stypendia Pomostowe
Realizator programu: Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości
www.stypendia-pomostowe.pl

Serdecznie zachęcam do korzystania z form szkoleń czy programów oferowanych przez Fundację a jest, z czego wybierać.:-)

Anna Stankiewicz
Doradca metodyczny zajęć pozalekcyjnych,
wiedzy o kulturze i świetlicy

KONSPEKT LEKCJI MUZYKI

Polskie tańce narodowe w stylizowanej muzyce artystycznej.

Jednostki lekcyjne: 1
Typ lekcji: utrwalająco – wprowadzająca

Cele ogólne:
- przypomnienie wiadomości dotyczących polskich tańców narodowych: mazura, kujawiaka i oberka,
- wprowadzenie pojęć: taniec stylizowany i taniec użytkowy,
- zapoznanie z budową mazurka.

Cele operacyjne (uczeń potrafi):
Wiadomości
Zapamiętane (A)
- wymienić cechy charakterystyczne dla mazura, kujawiaka i oberka,
- wyjaśnić pojęcia: taniec użytkowy, taniec stylizowany,
- wymienić tańce typu mazurowego,
- wymienić przykładowych kompozytorów nawiązujących w swej twórczości do tańców narodowych,
Rozumiane (B)
- wskazać różnice między tańcami użytkowymi a stylizowanymi,
- omówić budowę mazurka,
Umiejętności
W sytuacjach typowych (C)
- rozpoznać polskie tańce narodowe typu mazurowego,
W sytuacjach problemowych (D)
- rozpoznać tańce narodowe typu mazurowego w muzyce stylizowanej.

Metody pracy:
- podająca (praca nauczyciela),
- poszukująca (twórcza praca uczniów, poznawanie wiedzy przez odkrywanie),
- kierowanie przez nauczyciela procesem przyswajania zagadnień.

Formy pracy:
- praca z klasą pod kierunkiem nauczyciela,
- własna praca uczniów (indywidualna, grupowa i zbiorowa),
- percepcja muzyki.

Środki i pomoce dydaktyczne wykorzystane na lekcji:
- telewizor z odtwarzaczem płyt DVC,
- odtwarzacz płyt CD,
- nagrania video z tańcami narodowymi,
- nagrania z przykładami stylizacji tańców narodowych,
- tablica,
- kserokopie układanki i tabelki.

Ocena pracy uczniów na lekcji:
- aktywność,
- praca samodzielna,
- umiejętność rozpoznawania polskich tańców narodowych i ich stylizacji.

SZCZEGÓŁOWY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA:
1. Powitanie.
2. Sprawdzenie listy obecności.
3. Percepcja muzyki i praca uczniów:

- przed projekcją materiału filmowego na video, nauczyciel prosi uczniów o rozpoznanie tańca,

Mazur w wykonaniu Zespołu Tańca Ludowego „Ostrołęka”

- nauczyciel pyta jaki to taniec i do jakiej grupy tańców go zaliczamy,
- nauczyciel wyjaśnia, że tematem lekcji będą polskie tańce narodowe i ich stylizacje w muzyce artystycznej.

4. Zapisanie tematu lekcji na tablicy i w zeszytach.

II. CZĘŚĆ GŁÓWNA:

5. **Prezentacja i omówienie polskich tańców narodowych typu mazurowego:**
6. Nauczyciel zadaje pytania dotyczące wysłuchanego wcześniej mazura:
· Jakie jest metrum utworu? – Odp.: 3/4.
· Jakie jest tempo mazura? – Odp.: umiarkowane.
7. Pogadanka nauczyciela.
Mazur jest tańcem pochodzącym z Mazowsza. Wywodzi się prawdopodobnie ze średniowiecznego gonionego. Posuwisty bieg par urozmaicają skomplikowane kroki i hołubce (uderzanie obcasem w obcas podczas podskoku).
W XVIII i XIX wieku mazur tańczony w stroju ułańskim, związany był z treściami narodowymi i wyzwoleńczymi, stał się symbolem polskości.
Charakterystyczne są dla tego tańca akcenty przypadające na „dwa” i na „trzy”, czyli na słabe części taktu.
8. Percepcja muzyki:
- nauczyciel prosi o rozpoznanie tańca, określenie jego metrum, tempa i charakteru.

Kujawiak w wykonaniu Zespołu Pieśni i Tańca „ Kurpie Zielone”

9. Nauczyciel zadaje pytania dotyczące wysłuchanego utworu:
· Jaki obejrzeliśmy taniec? – Odp.: Kujawiak.
· Jakie jest metru kujawiaka? – Odp.: 3/ 4 (zwracam uwagę, że metrum jest podobne jak w mazurz, ale kcenty przypadają na „raz” i „dwa”.
· Jakie jest tempo utworu? – Odp.: wolne.
· Jaki był charakter utworu? – Odp.: tęskny i liryczny.
· Jaka była tonacja utworu (durowa czy molowa)? – Odp.: molowa.
10. Pogadanka nauczyciela.
Kujawiak przyjął nazwę od regionu, z którego pochodzi.
Jego lokalne nazwy to także: śpiący, kolebany.
11. Percepcja muzyki:
- nauczyciel prosi o rozpoznanie tańca i zwrócenie uwagi na jego cechy charakterystyczne.

Oberek w wykonaniu Zespołu Pieśni i Tańca „ Kurpie Zielone”

12. Nauczyciel zadaje pytania dotyczące wysłuchanego utworu:
· Jaki obejrzeliśmy taniec? – Odp.: Oberek.
· Jakie jest metrum tego tańca? – Odp.:3/8 (zwracam uwagę, że ten taniec też liczymy na „trzy”).
· Jakie jest tempo oberka? – Odp.: bardzo szybkie.
· Jaki jest charakter tańca? – Odp.: lekki, wirowy.
13. Pogadanka nauczyciela.

Oberek podobnie jak mazur pochodzi z Mazowsza. Jego regionalne nazwy to wyrywas, wykrętach, zawijas. Oberek posiada charakterystyczne akcenty na trzecią miarę.

14. Ćwiczenie – układanka (załącznik nr 1).
· Nauczyciel prosi uczniów, aby do nazw tańców przyporządkowali ich cechy charakterystyczne.
· Po zakończeniu ćwiczenia nauczyciel prosi wybranych uczniów o odczytanie prawidłowych odpowiedzi.
15. Uczniowie samodzielnie sporządzają notatkę dotyczącą mazura, kujawiaka i oberka.
16. Percepcja muzyki:
- nauczyciel prosi o rozpoznanie tańca.

Romuald Twardowski „Oberek"

17. Zapisanie na tablicy i w zeszytach kompozytora i tytułu utworu.
18. Percepcja muzyki:
- nauczyciel prosi o rozpoznanie tańca.

Henryk Wieniawski „Kujawiak"

19. Zapisanie na tablicy i w zeszytach kompozytora i tytułu utworu.
20. Percepcja muzyki:
- nauczyciel prosi o rozpoznanie tańca.

Stanisław Moniuszko – Mazur z opery „Straszny dwór"

21. Zapisanie na tablicy i w zeszytach kompozytora i tytułu utworu.
22. Pogadanka nauczyciela.

Usłyszane tańce nazywane są stylizowanymi i przeznaczone są do słuchania. Są utworami artystycznymi, dla których podstawą są tańce użytkowe.
Często sposób ich opracowania prowadzi do znacznych odchyleń od pierwotnej postaci tańca. Tańce użytkowe, czyli te, których wysłuchaliśmy na początku lekcji służą celom praktycznym, czyli przeznaczone są do tańczenia.

23. Ćwiczenie – uzupełnienie tabeli (załącznik nr 2).
· Nauczyciel prosi, by uczniowie zaznaczyli w tabelce występowanie danej cechy w rodzaju tańca słowem „tak", lub jej brak słowem „nie".
· Wytypowani uczniowie odczytują prawidłowe odpowiedzi.

III. CZĘŚĆ KOŃCOWA

24. Percepcja muzyki:
- nauczyciel prosi uczniów, aby wskazali jakie tańce kompozytor zawarł w tym utworze,
- zapisanie na tablicy i w zeszytach kompozytora i tytułu utworu.

Fryderyk Chopin – Mazurek a-moll op. 17 nr 4

25. Uczniowie wskazują tańce zawarte w utworze.
26. Pogadanka nauczyciela.

Mazurek jest tańcem stylizowanym. Opiera się na tańcach trójmiarowych typu mazurowego: kujawiaku, mazurze, oberku. W mazurkach przeważa forma ABA.
Skrajne części opierają się zwykle na tym samym wzorze tanecznym, środkowe na innym.

27. Nauczyciel zapisuje na tablicy:

A	B	A
kujawiak	mazur	kujawiak
oberek	mazur	oberek

28. Ćwiczenie rezerwowe.
Podczas słuchania utworu, uczniowie rysują kredkami „charakter" każdej z części.
29. Praca domowa.
Wymień kompozytorów polskich, którzy tworzyli mazurki?
Praca dodatkowa: napisz wypracowanie: „Wpływ muzyki ludowej na twórczość Fryderyka Chopina."

Załącznik nr 1

MAZUR	KUJAWIAK	OBEREK
Metrum ¾	Metrum ¾	Metrum 3/8
Pochodzi z Mazowsza	Pochodzi z Kujaw	Pochodzi z Mazowsza
Tempo umiarkowane	Tempo wolne	Tempo bardzo szybkie
Akcenty na „dwa” lub „trzy”	Akcenty na „raz” i „dwa”	Akcenty na „trzy”
Pochodzi od gonionego	Tonacja molowa	Zwany wyrwasem, zawijasem
Hołubce	Charakter tęskny i liryczny	Charakter lekki i wirowy
	Zwany śpiącym, kolebanym.	

Załącznik nr 2

	Tańce użytkowe	Tańce stylizowane
Służą do tańczenia		
Równomierne tempo		
Rytmika prosta, jednostajny rytm		
Wzbogacone o ozdobniki i pasaże		
Rozbudowane		

Teresa Alicja Cetera
Doradca metodyczny matematyki

Dlaczego e-Twinning?

Od 2004 r w Europie funkcjonuje program współpracy szkół i przedszkoli **e –Twinning**. obejmujący dzieci i młodzież od lat 3 do 19. (Nazwa pochodzi od angielskiego słowa bliźniacy – twins). Jest to element programu e-Learningu Komisji Europejskiej skierowanej do szkół w krajach Unii Europejskiej oraz Norwegii i Islandii.
(Więcej na stronie programu: http://www.e-learning.org.pl/)

Co się dzieje podczas współpracy szkół?

1. Młodzież musi używać języka obcego, aby przedstawiać się rówieśnikom i poznawać ich. To nie jest szkolna lekcja języka, ale rozmowa przyjaciół, zatem w naturalny sposób rosną kompetencje językowe (w mowie i piśmie!).
2. Komunikacja odbywa się z pomocą technik komputerowych, więc i tu następuje rozwój.
3. Komunikacja interkulturowa rozwija się dzięki wykorzystaniu różnych doświadczeń językowych i kulturowych.
4. Wspólne wybieranie przez uczniów i nauczycieli tematu i zakresu współpracy z partnerem odzwierciedla ich zainteresowania i cele, zatem sprzyja indywidualizacji oraz zaangażowaniu emocjonalnemu.
5. Praca w grupach, zwłaszcza z partnerami zagranicznymi, tworzy okazje do wymiany poglądów, opinii, organizowania ich i przedstawiania w konkretnym celu komunikacyjnym.
6. Uczniowie, używając poczty elektronicznej, czatu oraz forum, tworząc oraz publikując strony internetowe rozwijają umiejętności czytania i pisania potrzebne w pracy nad testami w komunikacji cyfrowej. Porozumiewają się online. Tworzą także tradycyjne teksty, broszury, książki.
7. Rozwój językowy w kontaktach społecznych i rozwój świadomości kulturowej odbywa się równolegle: uczniowie poznają i lepiej rozumieją kulturę swego i obcego kraju, dostrzegają podobieństwa i różnice, akceptują je.
8. W Polsce, kraju zasadniczo jednojęzycznym, uczniowie na co dzień nie mają kontaktów z różnymi kulturami. Przez internet poznają i wyrażają wartości kultur europejskich, poznają strategie i metody używane w komunikacji międzykulturowej.

Jaka jest rola nauczyciela w projekcie?

W projektach mogą uczestniczyć nauczyciele wszystkich przedmiotów**.** Jest rzeczą naturalną, że budzi obawy konieczność używania języka obcego, poznawanie innych kultur. Brakuje tradycji, wzorów, zapisów w podstawie programowej... Jednak uczestnictwo w programie sprawia, ze niedostatek wiedzy i umiejętności językowych szybko się niweluje a poczucie przynależności do społeczności nauczycieli europejskich jest powodem do dumy. W naturalny sposób rozwija się współpraca nauczycieli języków, informatyki, innych przedmiotów, czasem rodziców oraz uczniów. Edukacja oparta na technice wyzwala pokłady energii na-

uczycieli i uczniów, zatem możemy wykorzystywać ich współpracę.

Przewidujący nauczyciel, dzięki e Twinningowi, wprowadza ważne społecznie i emocjonalnie zadania, zamiast nudnych i rutynowych. Nie ogranicza się do czterech ścian klasy, podręcznika, siatki godzin swego przedmiotu, i pięciu dni tygodnia – to są dziewiętnastowieczne ograniczenia!

Nauczyciel pozwala uczniom wyrabiać cechy najbardziej przydatne w społeczeństwie przyszłości: kreatywność i autonomię, umiejętność dokonywania wyborów, sprawność interkulturową, językową, techniczną. Wprowadza uczniów w przyszłość i robi to ucząc przez działanie i w ten sposób wzbogaca edukację.

Co zrobić, aby pracować w programie e-Twinning?

Aby wystartować, wystarczy w szkole chętny nauczyciel dowolnego przedmiotu z grupą uczniów i komputer z dostępem do internetu.

Zasady udziału w programie:

1. Start: Szkoła rejestruje się w portalu www.etwinning.net , wpisując swoje zainteresowania wstępną propozycje współpracy. Rejestracja zapewnia bezpieczeństwo współpracy wirtualnej.

2. Szkoły szukają partnerów do współpracy wirtualnej.
3. Partnerzy negocjują treści projektu i uzgadniają etapy pracy bardziej szczegółowo (czas realizacji projektu od kilku miesięcy do pół roku lub rok szkoły, czasem więcej, tempo, formy pracy, planowane efekty).
4. Partnerzy maja swobodę podejmowania decyzji, wzajemnych zobowiązań.
5. Partnerstwo należy zarejestrować.
6. Jest ono aprobowane przez agencje narodowe programu eTwinning każdego z obydwu partnerów.
7. Nauczyciele i uczniowie otrzymują dostęp do platformy e-learningowej, czyli przestrzeni do publikacji swoich materiałów oraz podstawowych narzędzi komunikacyjnych: poczta, forum, czat.
8. Szkoły i nauczyciele nie dostają sprzętu ani pieniędzy, ale też nie mają problemu z trudnymi finansowymi rozliczeniami.
9. Warto ciekawe pomysły projektów zgłaszać do konkursów - są wyróżniane i nagradzane.

Jakie są bariery rozwoju e - Twinningu?

1. Słaba znajomośc języków nauczycieli różnych przedmiotów.
2. Brak doświadczeń w kontaktach międzykulturowych.
3. W podstawie programowej nie ma wymagań dotyczących podawania terminologii przedmiotowej w językach obcych, np. angielskim
4. Brak infrastruktury e-learningowej, np. platform open source np. Moodle
5. Brak wysokiej klasy sprzętu i oprogramowania do edycji filmów i nagrań dźwiękowych.
6. Bariery regionalne (W województwie podlaskim zaaprobowanych partnerstw jest 5 razy mniej szkól niż w województwie śląskim).

Jakie wnioski możemy zapisać w podsumowamin?

1. Program e-Twinning jest wielowymiarowy kulturowo.
2. Stosowanie techniki nie jest celem samym w sobie. Ona tworzy środowisko nauki, budowania wartości osobistych i społecznych, miejsce nauki języka i kultury europejskiej.
3. Technika cyfrowa i języki to narzędzia przygotowania młodzieży do przyszłości.
4. W e-Twinningu techniki komputerowe i język pomagają w nauce, porozumiewaniu się, poznawaniu, rozwoju.
5. Partnerstwo jest dobrą szkołą przygotowująca do pracy w zespole,
6. Projektem edukacyjny w gimnazjum może być realizowany z partnerami zagranicznyymi.
7. Innowacyjni nauczyciele dają swoim uczniom narzędzie do startu w przyszłość – e-Twinning1 J

Na podstawie artykułu Elżbiety Gajek: „eTwinning przykładem e-learningu w oświacie”

http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/19/id/407

Joanna Ciesielska
Doradca metodyczny fizyki

Dokąd zmierzasz Fizyko?

W polskiej edukacji zachodzą zmiany. Pozytywne to: matematyka jest obowiązkowa na maturze. Łatwa, ale jest. Jest to sygnał dany społeczeństwu, że człowiek XXI wieku musi wykazać się minimalnymi umiejętnościami w zakresie matematyki i charakterystycznymi dla niej sposobami rozumowania . Drugi pozytywny fakt, to ekonomiczne zachęty do studiowania na uczelniach technicznych (kierunki zamawiane, stypendia dla najlepszych uczniów). Ponadto planowane jest zwiększenie liczby godzin fizyki w liceum dla zainteresowanych uczniów (do dziewięciu w cyklu kształcenia). Jest to szansa na solidne przygotowanie absolwentów szkoły do studiowania medycyny, przedmiotów technicznych, przyrodniczych. Wielka niewiadoma jest przedmiot „Przyroda" w liceum. Na razie nikt nie wie, kto i jak będzie uczył tego przedmiotu.

Uczestnicy XL Zjazdu Fizyków Polskich wystosowali *Odezwę* do Ministerstwa Edukacji Narodowej, w której apelują o ponowne rozpatrzenie programów fizyki dla szkół ponadgimnazjalnych oraz o „przyjecie rozwiązań, które umożliwią rozpoznanie talentów i zainteresowań uczniów przed wyborem przedmiotów objętych programem nauczania". Odpowiedź Pani Szumilas jest następująca: „(…) każdy uczeń wybierze kilka przedmiotów, których będzie uczył się w zakresie rozszerzonym w znacznie większej niż obecnie liczbie godzin. Taka organizacja procesu nauczania pozwoli uczniom w każdym z wybranych przedmiotów osiągnąć poziom, który umożliwi ich dostanie się na wybrany kierunek studiów".

Liczba godzin, owszem, jest większa w stosunku do obecnej, ale czy wystarczająca?

„Uczeń niemiecki w ostatnich dwóch klasach maturalnych ma po sześć godzin zajęć fizyki realizowanych w kilkuosobowych grupach fakultatywnych w doskonale wyposażonych pracowniach. (…) Uczeń, który wybrał fizykę, nie musi mieć w ostatnich dwóch latach zajęć z języka ojczystego". Nam, fizykom, proponuje się wykonywanie doświadczeń przy pomocy przysłowiowego sznurka i kamyka. Obecnie w gimnazjum i liceum więcej jest łącznie godzin języka polskiego niż wszystkich przedmiotów przyrodniczych i technicznych razem wziętych i nic z tego nie wynika.

Uczelnie techniczne narzekają na słabe przygotowanie uczniów z fizyki. Prawdę mówiąc same też są sobie winne, rezygnując z uwzględniania punktów z egzaminu maturalnego z fizyki. Lepiej, gdy uczeń nawet mało tych punktów zdobędzie, ale przynajmniej będzie się przygotowywał do matury, niż gdy absolutnie nie podejmie się tego zadania.

Co przeszkadza w polskiej szkole, aby fizyka rozwinęła skrzydła? Być może system klas sprofilowanych. Nabór do klas sprofilowanych odbywa się w chwili składania przez uczniów podań do danego liceum. Zdarza się, że uczeń nie trafia do odpowiadającego mu „zestawu" przedmiotów. W większości białostockich liceów są klasy matematyczno-informatyczne, a brak jest klas o

profilu matematyczno-fizycznym (a uczniowie takich profili szukają, wbrew opiniom niektórych dyrektorów szkół). Uczniowie kończą fizykę już w drugiej klasie liceum, a przecież większość z nich to kawalerowie, którzy widzą siebie na politechnikach a nie jako panie (czy raczej panowie) przedszkolanki. Na politechnikach fizyka jeszcze jest przedmiotem wykładowym i niestety, ale po pierwszym miesiącu studiowania, cześć uczniów odpada, bo w szkole średniej nastawieni byli na informatykę. Być może wprowadzenie matematyki jako obowiązkowego przedmiotu na maturze, będzie pewnym ratunkiem. I fizyka stanie się przedmiotem różnicującym przy wyborze kandydatów przez uczelnie.

Innym mankamentem jest brak zajęć fakultatywnych. Fakultety były zawsze w polskiej szkole i każdy uczeń miał możliwość wyboru fakultetu. Niestety, dziś nie ma fakultetów. Dlaczego? Czy to jest „zakazane", czy wynika z lenistwa dyrekcji szkół (bardziej skomplikowany rozkład zajęć), czy decydują o tym względy ekonomiczne? Czy może lokalowe? Owszem, można je realizować w ramach tzw. „karcianej" godziny, ale chyba nie tędy droga.

Czy fizycy mogą liczyć na ministerialne doposażenie swoich pracowni? Wzorem pracowni informatycznych? Bez doświadczenia, bez eksperymentu nie przyciągnie się ucznia do fizyki. I nie chodzi o sznurek i kamyk, ale porządne pomoce dydaktyczne z oprzyrządowaniem, które nauczyciel będzie chciał i umiał wykorzystać efektywnie na lekcjach. W nowej podstawie programowej, owszem, jest lista obowiązkowych doświadczeń, ale wystarczy dziś zapytać paru gimnazjalistów, czy wykonał samodzielnie choć jedno doświadczenie z fizyki…. Co będzie za dwa lata gdy reforma dotrze do szkół ponadgimnazjalnych? Czy Fizyka obroni się sama?

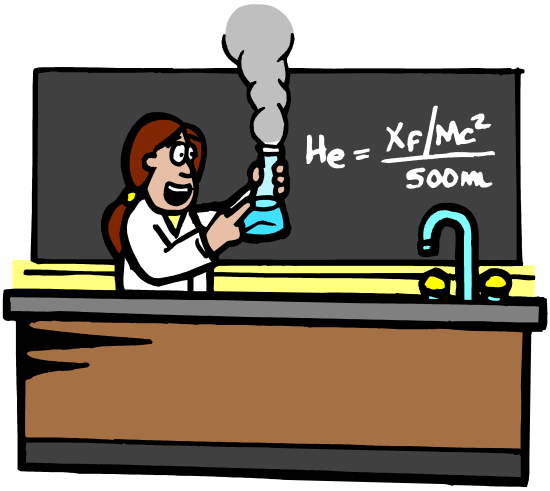

Izabela Popławska
Doradca metodyczny chemii

Projekt jako atrakcyjna metoda w nauczaniu chemii.

Nowa podstawa programowa i szybki rozwój techniki wymusza na nauczycielach konieczność poszukiwania i stosowania nowych metod nauczania.

Obecnie nauka w szkole ma wyposażyć uczniów w podstawowy zasób wiedzy i umiejętności, które uczniowie później wykorzystają praktycznie przy realizacji różnorodnych działań.

Głównymi celami edukacyjnymi są: „przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk", ale także „zdobycie umiejętności przez wykorzystanie posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów" oraz „ kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie". W nowej podstawie programowej „umiejętność pracy zespołowej" została wymieniona jako jedna z najważniejszych, którą szkoła ma rozwijać. Najbardziej odpowiednią metodą, która spełnia powyżej określone kryteria jest projekt edukacyjny, który doskonale można wykorzystać przy nauczaniu chemii, którą mamy nauczać praktycznie. Uczniowie mogą wykorzystać substancje z życia codziennego do realizacji projektu.

Metodę projektów wykorzystywałam już wielokrotnie do realizacji treści przedmiotowych między innymi do badania rzeki Białej, efektu cieplarnianego, kwaśnych deszczy itp.

Projekt edukacyjny jest zespołowym, planowym działaniem uczniów, mającym na celu rozwiązanie konkretnego problemu z zastosowaniem różnorodnych metod. Pozwala on poznać i zrozumieć zjawiska oraz procesy zachodzące w przyrodzie i na świecie oraz zastosować teorię w praktyce o czym mówi nowa podstawa programowa. Takimi przykładami z chemii mogą być: nieodnawialne źródła energii, , smog, selektywna zbiórka śmieci, zanieczyszczenia wód i powietrza itp.

Stosując metodę projektów kształtujemy i rozwijamy następujące umiejętności u uczniów:

- dobierania się w grupy i dzielenia zadaniami;
- wspólnego przewidywania trudności w realizacji projektu i radzenia sobie z nimi;
- dyskutowania na temat projektu;
- zbierania i selekcjonowania informacji z różnych źródeł informacji;
- zapisywania i prezentowania zebranych materiałów;
- planowania i podejmowani decyzji;
- poczucia odpowiedzialności;
- oceniania i samokontroli;
- wyrażania własnych myśli i słuchania opinii innych osób;
- doboru i wykorzystania posiadanej wiedzy do realizacji projektu;

- rozwiązywania konfliktów – szukania kompromisu.
- przygotowanie do publicznych wystąpień ;
- bezpośrednie badanie zjawisk i wykonywanie samodzielnie doświadczeń;
- stosowanie zdobytej wiedzy w praktyce;
- współpraca w grupie.

W metodzie projektów wyróżniamy następujące etapy:

- wybór i sformułowanie tematu projektu (zagadnienia),
- wytyczenie celów, wzbudzenie zainteresowania jego realizacją,
- zawarcie kontraktu,
- poszukiwanie, gromadzenie, selekcjonowanie i opracowywanie informacji ,
- realizacja praktycznej strony projektu np. w postaci eksperymentów, plakatu, albumu, prezentacji multimedialnej, referatu, wystawy, inscenizacji itp.
- prezentacja i ocena dokonań uczniów.

Stosowanie metody projektów pozwala korelować wiedzę między różnymi przedmiotami i podjąć aktywną współpracę z innymi nauczycielami. Projekt edukacyjny można stosować w związku z realizacją treści przedmiotowych, przygotowując różne imprezy związane z działalnością prozdrowotną, profilaktyczną, obchodami Dnia Ziemi i wieloma innymi. Dlatego też doskonale można ją wykorzystać na lekcjach chemii. Chemia jest przedmiotem, który powinniśmy nauczać praktycznie i pokazywać jego zastosowanie w życiu codziennym.

Uczeń będąc w kuchni, w łazience czy w ogródku ma mieć świadomość, że substancjami lub przedmiotami znajdującymi się tam zapoznał się na lekcjach chemii np. cukier- sacharoza, sól- chlorek sodu, papier-celuloza itp.
Tematyka projektów może być bardzo różnorodna. Zakres treści realizowany w ramach tematu projektu winien być dostosowany do wieku i możliwości percepcyjnych uczniów oraz uwzględniać ich zainteresowania.

Zaletami metody projektów są:

- rozbudzenie zainteresowań uczniów,
- stworzenie warunków do ujawnienia posiadanych umiejętności zgodnie z własnymi zainteresowaniami,
- aktywizacja poznawcza uczestników,
- integracja zespołu
- kształtowanie umiejętności właściwego planowania i organizacji pracy.
- uczy samodzielności, właściwej komunikacji, daje możliwość publicznych wystąpień.

Wadami tej metody mogą być:

- długi czas realizacji,
- trudności z właściwym doborem i selekcją materiałów,
- różne tempo pracy grup uczniów,
- konflikty grupowe,
- „słomiany zapał" uczniów ,
- nieotrzymanie zaplanowanych środków finansowych ;

Propozycje tematów projektów:

- Dzień Ziemi
- Zagospodarowanie nieużytków wokół szkoły
- Styl życia, a nasze zdrowie
- Chemia w kuchni
- Chemia w łazience
- Z wodą za pan brat

- Chemiczne ogrody
- Chemia w ogródku.
- Wapń i jego związki w życiu codziennym.
- Wiesz co jesz
- Polscy Nobliści
- Woda w życiu codziennym
- Co to jest powietrze?
- Czy dwutlenek węgla ociepla klimat?
- Odnawialne źródła energii
- Co to są kwaśne deszcze ?
- Zanieczyszczenia rzeki Białej

Metoda projektów stosowana na chemii pozwala ukształtować u uczniów umiejętność przeprowadzenia prawidłowo doświadczeń chemicznych, zapisania obserwacji i wyciągania wniosków , zrozumieć wagę informacji uzyskanych w ten sposób i zastosowanie ich w praktyce. Projekt wskazuje im różnorodne źródła wiedzy, pozwala uatrakcyjnić proces dydaktyczny poprzez organizowanie wycieczek np. do browaru, zakładów chemicznych, sanepidu, oczyszczalni ścieków i wielu innych instytucji. Pomaga kształtować właściwe postawy uczniów wobec środowiska, dbać o jego stan poprzez wprowadzenie w życie własnej rodziny i otoczenia wypracowanych zachowań. Końcowe efekty realizacji projektów (prezentacje multimedialne, albumy, plakaty, makiety, filmy) mogą wzbogacić pracownie w pomoce naukowe, które później można wykorzystywać na lekcjach.

Literatura:

1. Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B.: Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Kielce 2000
2. Chałas K.: Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce. Warszawa 2000
3. Helm J.H., Katz L.G.: Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej. Warszawa 2003
4. Królikowski J.: Projekt edukacyjny. Warszawa 2000
5. Mikina A., Zając B.: Jak wdrażać metodę projektów? Kraków 2001
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 roku, zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

Helena Sieredzińska-Mudel
Doradca metodyczny geografii

Zmiany ludności Polski w perspektywie roku 2035

Celem tej notatki jest z jednej strony ukazanie podstawowych elementów prognozy demograficznej dla Polski oraz polskich regionów, z drugiej zaś podkreślenie gwałtowności zjawisk, które z dużym prawdopodobieństwem dadzą o sobie znać już w najbliższym czasie (w perspektywie 10 lat).

Problematyka rozwoju demograficznego Polski należy do tych tematów w nauczaniu geografii, które budzą duże zaciekawienie ze strony uczniów. Interpretacja piramidy wieku oraz określenie demograficznych i społeczno-gospodarczych uwarunkowań jej kształtu oraz konsekwencji wynikających z dynamiki zjawisk ludnościowych jest jednym z najczęściej wybieranych tematów do budowania umiejętności przyczynowo-skutkowego myślenia. Przekłada się to na stosunkowo częste podejmowanie tego zagadnienia w zadaniach egzaminacyjnych.

Prognoza zmiany liczby ludności Polski

W 2007 r. liczba ludności Polski wynosiła ok. 37 116 tys. osób. Ocenia się na podstawie danych GUS, że do 2015 r. liczba Polaków powinna być stabilna z niewielką tendencją malejącą. Szybki ubytek ludności ma rozpocząć się po 2015 r. Do 2035 r. liczba ludności Polski ma się zmniejszyć o 2,1 mln (5,6%). W 2035 r. prognozuje się liczbę ludności na poziomie 35 993 tys.

Ubytek ludności nie będzie równomierny w przestrzeni regionalnej kraju. Szacuje się, że liczba ludności będzie się zmniejszać najbardziej w regionach, które mają obecnie najbardziej niekorzystną strukturę demograficzną, tj. duży udział ludności w wieku poprodukcyjnym (świętokrzyskie, łódzkie, lubelskie). Ocenia się, że tylko w czterech regionach dojdzie do zwiększenia liczby ludności, tj. wielkopolskie, małopolskie, pomorskie i mazowieckie. We wszystkich tych regionach na wzrost ludności będzie składać się oddziaływanie silnych ośrodków metropolitalnych przyciągających ludność. W przypadku regionu pomorskiego, małopolskiego i wielkopolskiego na wzrost ludności będzie mieć też wpływ obecna stosunkowo młoda struktura demograficzna.

Ogólna zmiana liczby ludności Polski i poszczególnych regionów będą mieć wpływ na osłabianie lub umacnianie się potencjału ludnościowego w odpowiednich regionach kraju. Najwyższym wzrostem udziału ludności regionu w kraju będą charakteryzować się: województwo mazowieckie, małopolskie, wielkopolskie i pomorskie. W największym stopniu osłabnie potencjał ludnościowy województwa śląskiego, łódzkiego, lubelskiego i świętokrzyskiego.

Zmiany przyrostu naturalnego ludności Polski

W ciągu najbliższych 3-4 lat obniży się liczba urodzeń, wrastać zaś będzie liczba zgonów. W efekcie obec-

ny niewielki dodatni przyrost naturalny ustąpi miejsca pogłębiającemu się z roku na rok ujemnemu przyrostowi naturalnemu, co będzie w głównej mierze decydować o stopniowym ubytku ludności Polski.
Ocenia się, że w latach 2025-2035 ujemny przyrost naturalny będzie kształtował się na poziomie 120-150 tys. osób rocznie.

Zmiany struktury wiekowej ludności Polski

Obniżenie liczby urodzeń przy wchodzeniu roczników powojennego wyżu lat 50.
XX wieku w wiek emerytalny będzie prowadzić do znacznych zmian w strukturze wiekowej ludności. Obniży się udział ludności w wieku produkcyjnym oraz w wieku przedprodukcyjnym. Najważniejszym i najbardziej czytelnym efektem kryzysu demograficznego w Polsce będzie znaczna przewaga ludności w wieku emerytalnym nad grupą dzieci i młodzieży.

W niektórych regionach struktura wiekowa będzie zachwiana w stopniu uznawany przez demografów za patologiczny. W województwie świętokrzyskim, opolskim, łódzkim i podlaskim w 2035 r. ok. 25% populacji będzie znajdować się wieku powyżej 65 lat.
W efekcie tych zmian średnia wieku ludności Polski wzrośnie o ponad 10 lat.

Zmiany w poziomie urbanizacji

Interesującym zjawiskiem w perspektywie 2035 r. jest obniżenie się wskaźnika urbanizacji w Polsce, który obecnie w porównaniu do państw Europy Zachodniej nie jest wysoki (61,2%). W ciągu najbliższych 30 lat wskaźnik urbanizacji będzie się stopniowo obniżać i 2035 r. osiągnie poziom 58,9%. Obniżenie poziomu urbanizacji będzie się wiązać z wyludnianiem miast, przede wszystkim dużych, na skutek wyższej stopy zgonów niż na terenach wiejskich oraz dalszych procesów suburbanizacji (migracji z miast na wiejskie tereny podmiejskie).

Podsumowanie

Prezentowane treści stanowią podstawowy zbiór informacji o prognozowanych
zmianach demograficznych do 2035 r.
**w opracowaniu bazowano na informacji GUS (prognozy demograficzne dla Polski)*

Lucyna Brajer
Doradca metodyczny przedmiotów zawodowych

„Informacja zwrotna jako element wspierający proces nauczania i uczenia się w szkole ponadgimnazjalnej"

Jednym z istotnych elementów procesu nauczania i uczenia się jest ocenianie wiedzy i umiejętności uczniów. Ocenianie jest czynnością zmierzającą do ustalenia, w jakim zakresie uczeń zrealizował wymagania edukacyjne określone przez nauczyciela. Daje to uczniowi informację, co już umie i wie, a co jeszcze jest do uzupełnienia. Tak też powinni interpretować ocenę szkolną rodzice (opiekunowie) ucznia.

W jakiej formie uczeń i jego rodzice (opiekunowie) otrzymują taką informację? Oczywiście w formie stopnia szkolnego. Aby ją właściwie zinterpretować należy dokonać analizy wymagań edukacyjnych i ustalić jakie treści i umiejętności zostały już opanowane, a jakich jeszcze uczniowi brakuje. Czy w praktyce jest to możliwe? Oczywiście tak, ale nie jest to łatwe. Należy mieć stały dostęp do wymagań edukacyjnych, z którymi zapoznajemy uczniów i rodziców (opiekunów) na początku roku szkolnego, trzeba chcieć podjąć się takiej analizy, a także trzeba umieć to zrobić. Pewnie dla wielu będzie to możliwe do wykonania, jednak będą też tacy, którzy nie będą umieli tego zrobić z uwagi na złożoność i trudność tego zadania. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że dla niektórych, jeśli nie dla większości, informacja o postępach ucznia w nauce będzie nie dość czytelna. Uczeń będzie wiedział, że otrzymał 6, 5, 4 itd., ale nie będzie wiedział jak tę informację zinterpretować. Niektórzy uczniowie i ich rodzice (opiekunowie) będą próbowali porównywać osiągnięcia własne do osiągnięć innych. Często rodzice otrzymując komunikat „dostałem dziś 3", pytają; „jakie oceny otrzymali inni?". To daje im informację plasującą ich dziecko w „rankingu" jego rówieśników. Czy taka informacja jest jednak rzeczywistą diagnozą postępów w nauce? Zdecydowanie nie! Porównywanie osiągnięć własnych do osiągnięć innych uczniów, bez uwzględnienia predyspozycji i innych czynników, nie jest zasadne. Co zatem może zrobić nauczyciel, aby pomóc uczniowie i jego rodzicom (opiekunom), uzyskać rzetelną informację zwrotną na temat osiągnięć edukacyjnych?

Jednym ze sposobów zindywidualizowania oceny w szkole jest zasada jej komunikowania, określona w ocenianiu kształtującym. Zgodnie z tymi zasadami**,** aby informacja zwrotna była **efektywna** nauczyciel zamiast stawiać ocenę sumującą przekazuje uczniowi komentarz do jego pracy. Dobra informacja zwrotna jest sztuką, ale zawsze powinna zawierać cztery elementy:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia,
- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia,

- wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić tę konkretną pracę,
- wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej.

Informacja zwrotna musi być ściśle związana z kryteriami oceniania określonymi przed wykonaniem zadania.

Jak z tego wynika, można tak komunikować osiągnięcia, aby uczeń i jego rodzice (opiekunowie), na każdym etapie procesu uczenia się, wiedzieli co należy zrobić, aby maksymalnie wykorzystać uzdolnienia i predyspozycje do nabywania i doskonalenia wiedzy i umiejętności. Tak sformułowana informacja zwrotna ma jeszcze jedną korzyść nie do przecenienia. Pozostawia uczniowie podjęcie decyzji, co do jego zaangażowania w proces edukacyjny. Uczy zatem dojrzałości i odpowiedzialności. Takie umiejętności nabyte w szkole na pewno zaowocują w dorosłym życiu naszych uczniów.

Oceny szkolne mogą długo ważyć na poczucie własnej wartości i własnych możliwości człowieka *(R. I. Arends)*

Ludmiła Alina Smyk
Doradca metodyczny przedmiotów zawodowych
i przedsiębiorczości

Scenariusz lekcji
przedmiot- Zarządzanie firmą
klasa- 4 technikum /technik technolog żywności, technik agrobiznesu/

Planowanie - istota, rodzaje, zasady

Ogólny cel lekcji
- uświadomienie uczniom istoty planowania w przedsiębiorstwie

a) Cele operacyjne na poziomie wiadomości:
Uczeń powinien znać:
- pojęcie planowania,
- istotę planowania,
- rodzaje planowania

b) Cele operacyjne na poziomie umiejętności:
Uczeń powinien umieć;
- określić własnymi słowami istotę planowania,
- wyjaśnić potrzebę planowania w przedsiębiorstwie,
- wytłumaczyć role planowania w procesie podejmowania decyzji,
- wyjaśnić zasady planowania

c) Cele operacyjne w zakresie wychowania:
- przekonanie uczniów o konieczności planowania

Metody dydaktyczne:
- słowne: wykład, dyskusja, pogadanka,
- praktyczne: praca w grupach, praca z tekstem źródłowym na temat planowania

Formy pracy uczniów:
- zespołowa
- indywidualna

Środki dydaktyczne:
- tekst źródłowy, podręcznik, słowniki ekonomiczne

Czas lekcji - 45 min.

Przebieg lekcji:
1. Czynności organizacyjne
2. Powtórzenie wiadomości z poprzedniej lekcji
3. Omówienie kluczowych zagadnień związanych z planowaniem
3. Rozwinięcie tematu przy pomocy:
- pracy z podręcznikiem lub tekstem źródłowym dotyczącym planowania, słownikiem ekonomicznym, krótkiego wykładu
4. Praca w grupach i uzupełnienie karty pracy na podstawie tekstu źródłowego, informacji ze słowników ekonomicznych i informacji z krótkiego wykładu nauczyciela:

1. Planowanie to.....
2. Zasady planowania
a/.....
b/.....
c/.....
d/.....

2. Etapy planowania
a/.....
b/.....
c/.....
d/.....
e/.....

3. Rodzaje planów/ Uzupełnienie tabeli z elementów rozsypanki- do podanego kryterium dopasowują rodzaje planów/

Kryterium	Rodzaje planów
podmiotowe	przedsiębiorstwa, zakładu, jednostki organizacyjnej
przedmiotowe	branżowe, sektorowe, ogólnogospodarcze, finansowe
obszar planu	wycinkowe, problemowe, kompleksowe
charakter planu	operacyjne, taktyczne, strategiczne
forma planu	deklaratywne, proceduralne
czas planowania	krótkookresowe, średniookresowe, długookresowe

5. Prezentacja pracy grup, naniesienie ewentualnych poprawek
6. Powtórzenie i utrwalenie nowo poznanych pojęć
7. Podsumowanie lekcji z wyciągnięciem wniosków dotyczących roli planowania we wszystkich sferach działania człowieka
Uzupełnienie tabeli wcześniej umieszczonej na tablicy -

PLANOWANIE	
PLUSY	MINUSY

8. Zadanie pracy domowej
Pokrótce scharakteryzuj i podaj przykłady
a/ plan operacyjny.....
b/ plan taktyczny.....
c/ plan strategiczny.....

Urszula Zagan
Doradca metodyczny religii katolickiej

Co to jest religia ?

Cel ogólny: Przypomnienie uczniom pojęcia <religia>, odjęcie refleksji dotyczącej relacji człowieka z Bogiem.
Cele szczegółowe: Uczeń:

- określi kim jest Bóg i jaki jest,
- określi kim jest człowiek i jaki jest,
- podejmie próbę zdefiniowania <religii>,
- podejmie refleksję dotyczącą swojej relacji z Bogiem.

Metody i formy pracy: pogadanka, refleksja, skojarzenia.
Pomoce i środki dydaktyczne: książka: ks. M. Morawski, *Rozmowy nad Lemanem*, Warszawa 1984.

Czynności katechety, czynności uczniów, przebieg katechezy	**Metody i formy pracy**
Modlitwa I. WPROWADZENIE	modlitwa
Katecheta poleca uczniom, by zapisali do zeszytu temat lekcji i prosi ich o odpowiedź na pytanie zawarte w temacie. Chętni uczniowie odpowiadają na to pytanie, a najczęściej pojawiającymi się odpowiedziami są: nauka o Bogu, wiara w Boga, przedmiot w szkole, wyznanie i in. II. ROZWINIĘCIE	pogadanka
Katecheta zadaje uczniom pytanie: Kto musi istnieć, aby można było mówić o religii? Uczniowie zwykle bezbłędnie odpowiadają: Bóg i człowiek. Katecheta prosi uczniów, by o jednej stronie strony w zeszycie zapisali słowo <Bóg>, a po przeciwległej <człowiek>. Następne kilka minut lekcji poświęcone są na rozmowę na temat: Kim jest i jaki jest Bóg, w którego wierzymy. Uczniowie pod słowem <Bóg> zapisanym w zeszycie zapisują swoje skojarzenia. Są to m. in.: Stwórca, Miłość, dobry, Zbawca, miłosierny, sprawiedliwy, Sędzia, Ojciec, Król, Pan, Najdoskonalszy, Wszechwiedzący, Wieczny. Nad niektórymi słowami można zatrzymać się nieco dłużej. Następnie uczniowie podają skojarzenia ze słowem <człowiek> i również zapisują je do zeszytu. Najczęściej pojawiające się skojarzenia to: grzeszny, Stworzony, Dziecko Boże, rozum, wolna wola, dusza, sumienie, osobowość, słaby, niedoskonały, poszukujący i in.	skojarzenia rozmowa
Katecheta podsumowuje tę część lekcji i zadaje pytanie: Bóg i człowiek nie mogą istnieć na dwóch przeciwległych biegunach. Co więc łączy Boga i człowieka? Najczęściej padające odpowiedzi to: miłość, nadzieja, zaufanie, modlitwa, dialog, więź, zasady, wartości, Kościół. Nad niektórymi odpowiedziami katecheta może zatrzymać się nieco dłużej. Może również zadać pytanie do rozważenia w domu: Czy zdarzyło się Wam powiedzieć Bogu, że Go kochacie? Można również zadać inne pytanie do refleksji: czym w Waszym życiu jest modlitwa, czy jest dialogiem?	Skojarzenia Rozmowa

Czynności katechety, czynności uczniów, przebieg katechezy	Metody i formy pracy
Katecheta zadaje uczniom pytanie: Czy na podstawie tego, co do tej pory powiedzieliśmy wynika, że religia jest nauką o Bogu. Podaje uczniom z poleceniem zapisania w zeszycie, że nauką o Bogu jest teologia. Prosi również, by powiedzieli czym jest religia, mając na uwadze to, co zostało powiedziane. Katecheta korzystając z książki „Rozmowy nad Lemanem" (s.68) dyktuje uczniom określenie <religii> (Religia jest związkiem, jest pocałunkiem między Bogiem, który się z dobrowolnej miłości ku stworzeniu nachyla, a stworzeniem, które również wolna miłością ku Niemu się podnosi). Dobrze jest dodać jeszcze jedno zdanie, które będzie streszczeniem tego, co jest w dalszej części książki: Związek ten oparty jest na określonych zasadach i wartościach. Wraz z uczniami omawia podaną definicję, zwracając szczególną uwagę na intymność więzi łączącej z Bogiem, na miłość Boga, który się nad nami pochyla oraz na zasady, które powinny istnieć u podstaw naszej relacji z Bogiem. III. ZAKOŃCZENIE Katecheta przypomina pytania, jakie zadał podczas trwania lekcji. Zaprasza do modlitwy, w której podziękuje za piękno relacji Boga i człowieka.	modlitwa pogadanka skojarzenia rozmowa

Czesław Walentowicz
Doradca metodyczny religii katolickiej

Jak występować przed kamerą i mikrofonem?

Wielu nauczycieli i katechetów na propozycję takiego tematu wzrusza ramionami z pyta ze zdziwieniem: a kto będzie występować? Spotkałem się już z taką reakcją proponując ten temat na różne szkolenia. W praktyce natomiast nieraz obserwuję jak przy okazji różnych zjazdów, sympozjów nauczyciele, katecheci i księżą unikają kamery, czy

mikrofonu starając się omijać je szerokim łukiem. Dzieje się tak z wielu powodów. Jednym z nich niewątpliwie jest nasza wrodzona skromność, wolimy siedzieć cicho, być w cieniu i nigdy się nie wychylać. Często też na widok dziennikarza nie wiemy z kim mamy do czynienia, w jaki sposób zostanie to wykorzystane, nie jesteśmy pewni jaki jest nasz zewnętrzny wygląd w danej chwili. Pamiętam jak kiedyś na Placu Świętego Piotra w Rzymie wychodząc z Grot Watykańskich jako jedna z pierwszych grup, która dotarła do grobu Papieża Jana Pawła II na widok ekipy dziennikarzy zacząłem szybko poprawiać koloratkę pod szyją, nie wiedząc z kim mam do czynienia. Zaraz jednak usłyszałem życzliwe słowa: „Spokojnie proszę księdza! Jesteśmy programem III Polskiego Radia, obrazu nie będzie!" Później ten wywiad był wielokrotnie powtarzany w wielu programach, a my mogliśmy się cieszyć z tego, że ktoś słyszał o naszej pielgrzymce, mógł poznać nasze przeżycia, nasze doświadczenie bliskości Ojca Świętego Jana Pawła II już po jego odejściu do Domu Ojca.

Codziennie w prasie, radio, telewizji, internecie, podawane są różne wiadomości. Z łatwością zauważamy, że media żywią się sensacją. Czynią to nie tylko tabloidy, które niemal wyłącznie żywią się rewelacjami, ale także poważne publikatory. Gdy dane medium podchwyci jakiś temat, to zaraz przejmują go wszyscy. Jeszcze ważniejsze jest to, że sam temat nie zniknie z prasy, radia, telewizji, internetu. Na ogół utrzymuje się on na pierwszych stronach, w głównych wydaniach wiadomości w zależności od ważności tematu, od jego siły przyciągania. W mediach dobra wiadomość, to zła wiadomość. Dobra wiadomość nie przyciąga uwagi czytelników, słuchaczy, nie zwiększa liczby odbiorców. Z punktu widzenia mediów jest mało przydatna, wręcz niepotrzebna. Media żywią się sensacją dla przyciągania coraz większej liczby odbiorców. Doskonale wie-

my jak ważny w dzisiejszych czasach jest przekaz informacji, dotarcie do jak najszerszego kręgu odbiorców.

Można powiedzieć, że media skutecznie nie zachęcają nas do kontaktu z dziennikarzami. Niektórzy ludzie Kościoła zasłaniają się tym, że jest rzecznik prasowy Kurii Biskupiej, że trzeba mieć pozwolenie swojego Biskupa. Instrukcja Episkopatu Polski dotyczy spraw moralności i wiary, we wszystkich innych sprawach nie jesteśmy zwolnieni od odpowiedzi. Nauczyciele nieraz tłumaczą się potrzebą uzyskania zgody Dyrektora Szkoły. Musimy pamiętać o tym, że często zanim uzyskamy taką zgodę będzie już za późno, wiadomości pójdą bez nas, bez naszego udziału na naszą niekorzyść. Mediów nie można lekceważyć, mają one potężną siłę oddziaływania. Każdy, kto by nie doceniał roli mediów, byłby bardzo nieroztropny. Poznając i stosując kilka prostych zasad proponowanych w tym artykule można poprawić relacje między nauczycielami, katechetami i rodzicami a dziennikarzami. Każdy człowiek pracuje: murarz buduje, rolnik orze i sieje, nauczyciel uczy, ksiądz modli się, dziennikarz pyta. Dziennikarz jest człowiekiem, często przepracowanym tak, jak my wszyscy. Ma nad sobą szefa, to szef decyduje o temacie, często ten temat narzuca i ostatecznie decyduje o tym, co pójdzie. Większość tych ludzi to ludzie o pewnych wartościach, często ludzie wierzący. To są ludzie Kościoła, czyiś parafianie. Rzadko w dziennikarstwie spotyka się ludzi niewierzących. Jeżeli już tacy są, to zawsze można odwołać się do wartości ogólnoludzkich, nigdy nie jesteśmy zawieszeni w próżni, a to jest bardzo ważne. Zawsze można powiedzieć dziennikarzowi, że wygląda na bardzo szlachetnego człowieka, że na pewno zależy mu na prawdzie i dobru, bo dobrze mu z oczu patrzy. Dziennikarz, kiedy przychodzi, przychodzi z życzliwością i ma prawo oczekiwać od nas pomocy. Jeżeli tej pomocy nie otrzyma od nas poszuka jej gdzie indziej, często tam gdzie wolelibyśmy, żeby jej nie szukał. Zawsze znajdzie się jakiś „informator dyżurny", który udzieli odpowiedzi każdemu i na każdy temat, byleby tylko znowu zaistnieć w mediach. Dziennikarz chce być traktowany tak, jak każdy z nas chciałby być traktowany w pracy. Chce być szanowany, oczekiwany. Potrzebuje informacji, dużo rzetelnych informacji. Zbieranie informacji to jego praca, więc musi pytać. W sytuacji kryzysowej, a z taką często możemy mieć do czynienia, bo w każdej niejasności w szkole, na lekcji pytania są kierowane do nauczyciela, katechety, doradcy metodycznego. W mediach istnieje prosta prawidłowość – im szybciej zostanie rozwiązana sprawa, tym krócej istnieje w prasie i w mediach. Bardzo wiele zależy od samej osoby, która wywołała kryzys, sensację. Przy braku zrozumienia dla mediów sprawa może ciągnąć się bardzo długo.

Trzeba pamiętać o tym, że środki masowego przekazu mają swoje założenia programowe, swoje sympatie, nie są bezstronne. Na ogół powszechnie wiadomo czego można się spodziewać po danym medium. To ułatwia nam przygotowanie do spotkania z dziennikarzem danego medium. Trzeba brać pod uwagę nastawienie i styl pracy danego medium. Warto więc znać nie tylko stacje nadawcze, ale też programy, czas ich emisji, potencjalnych odbiorców i przynajmniej niektórych dziennikarzy. Wtedy przynajmniej z grubsza wiadomo, czego można się

spodziewać. W żadnym wypadku nie należy odmawiać spotkania, czy wypowiedzi, wyłączać telefonu. Tym bardziej nie ukrywać się. Osoby, których sprawa dotyczy powinny przynajmniej rozesłać do mediów krótkie oświadczenie przedstawione na piśmie. Dobra jest konferencja prasowa, jeżeli możemy to sobie załatwić. Najlepszy jest briefing – krótkie kilkuminutowe spotkanie z dziennikarzami na stojąco. Wtedy udziela się rzeczowych odpowiedzi na dany temat. Dobrze jest wystąpić w programie na żywo, wtedy mamy pewność, że nie będziemy manipulowani. Dziennikarze to są ludzie i trzeba o tym pamiętać. Ne można uogólniać negatywnych opinii o ludziach mediów. Tylko niektórzy z nich postępują nieetycznie. A więc nie wszyscy są tacy sami. Dziennikarze szukają przede wszystkim prawdy, także wtedy gdy jest ona dla nas trudna i bolesna. Liczą na naszą pomoc. Brak lub odmowa pomocy, tym bardziej wprowadzenie w błąd boli ich tak samo jak każdego z nas. Od ludzi edukacji, Kościoła, dziennikarze mają prawo oczekiwać pomocy bardziej niż od innych grup społecznych.

Kiedy udzielamy wywiadu to często jest tak, że z kilku lub kilkunastu zdań naszej wypowiedzi zostanie zacytowane tylko jedno lub dwa zdania. Nie trzeba się temu dziwić, nie nazywajmy też tego manipulacją. Zanim jakiś materiał ukaże się w prasie, radio, telewizji, czy internecie dziennikarz musi odwiedzić wiele osób, żeby zebrać ciekawy materiał. Musi też przedstawić sprawę z różnych punktów widzenia, aby nie być posądzonym o stronniczość. Pamiętajmy o tym, że kilka mądrych ciekawych zdań wypowiedzianych dokładnie na temat jest dużo lepsze od długich, obszernych wypowiedzi. Ze zgromadzonych materiałów dziennikarz musi wybrać tylko kilka najtrafniejszych sformułowań. Jeżeli dziennikarz dosłownie cytuje czyjąś wypowiedź to jej autor ma prawo do autoryzacji, gwarantuje to prawo prasowe. Jednak trzeba to sobie wyraźnie zastrzec. Kiedy otrzymamy tekst do autoryzacji, trzeba to zrobić jak najszybciej przez email, telefon, czy sms.

Ludzie pracujący w mediach doskonale pamiętają kto im pomógł w sensie pozytywnym przy powstawaniu materiału. Na pewno zachowają sobie nasz kontakt. Wrócą do nas znowu, gdy będą potrzebowali pomocy. Pomogą nauczycielom, katechetom, duchownym artykułem, czy informacją z okazji święta szkoły, jakiejś akcji, przedsięwzięcia. Potem przyjdą do nas z prośbą o wypowiedź na temat młodzieży, wychowania, czy o komentarz do jakiegoś wydarzenia. W obecnych mediach tylko wielkie korporacje mogą sobie pozwolić na dziennikarzy specjalistów w różnych dziedzinach. Na ogół każdy dziennikarz pisze o wszystkim, często każdego dnia o czym innym. Nie jest więc w stanie wszystkiego poznać dokładnie. Dlatego chętnie przyjmie naszą zwięźle przygotowaną notatkę, nawet kilkustronicową. A my wtedy mamy wpływ na merytoryczną stronę tworzonego materiału. W praktyce nawet krótka audycja na żywo jest lepsza niż wszystkie nagrania. Na żywo nikt nie utnie naszego słowa, które uważamy za najważniejsze. Przed takim programem trzeba przygotować dosłownie kilka zdań pokazujących meritum sprawy. Jeżeli nie mamy większego doświadczenia można te zdania z kimś skonsultować, nawet nauczyć się ich na pamięć. W studio prawdopodobnie nie da się nam więcej

powiedzieć z powodu innych zaproszonych gości. Trzeba swoją prawdę wypowiedzieć na początku. Nawet jeżeli pytanie będzie inne niż to, na które oczekujemy trzeba je pochwalić i dalej przestawić swoją wersję. Nie denerwujmy się tym, że w każdej chwili prowadzący może przerwać naszą wypowiedź i poprosić kogoś innego. On jest gospodarzem programu i zawsze jeszcze ktoś nad nim czuwa. Na to wszystko trzeba być przygotowanym. Dobrze jest mieć w zanadrzu jakąś myśl, cytat, anegdotę. To poprawia nasz wizerunek.

Z badan prowadzonych na telewidzach amerykańskich wynika, że dla 55% badanych wrażenie jakie wywiera na nich druga osoba zależy od wyglądu, ubioru, postawy, wyrazu twarzy, kontaktu wzrokowego, języka niewerbalnego. U 38% zależy ono od barwy głosu, sposobu mówienia, tempa i wymowy. Tylko 7% zwraca uwagę na to, co mówimy. Jednak w naszych warunkach to, co powiemy będzie o wiele ważniejsze. Idąc do studia warto pamiętać o tym, że nasze ubranie ma być dopasowane, uprasowane. Kamera nie znosi kratek, prążków, cienkich pasków. Należy unikać jaskrawych kolorów takich jak biel i czerwień, ostrożnie też z czernią. Telewizja używa kolorów pastelowych. Dobra biżuteria w przypadku pań jest wskazana, ale nie może być przesadna, bo wtedy widzowie skupią się na niej. Przed wejściem do studia nie trzeba się bronić przed kosmetyką, bez tego wypadlibyśmy bardzo blado w świetle lamp. W czasie programu najlepiej jest zachowywać się swobodnie, ale z klasą, należy utrzymywać kontakt wzrokowy z widzami i innymi zaproszonymi gośćmi, nie z dziennikarzem. Kontakt wzrokowy jest bardzo ważny, patrzymy do kamery. Mile widziany jest ładny uśmiech. Po otrzymaniu pytania dobrze jest zrobić taką minę, że się chwilę zastanawiam, nie recytuję swojej wypowiedzi. Można gestykulować, ale trzeba umieć to robić. Oko kamery jest bezlitosne, pokaże zbyt ekspresywną mimikę i gestykulację, problemy z utrzymaniem kontaktu wzrokowego z rozmówcą. Nasza postawa ciała powinna być naturalna, wyprostowana. Ruchy dłoni i ramion spokojne i otwarte. Należy unikać złych nawyków takich jak: chrząknięcia, przerywniki. Ważne jest panowanie nad głosem, stosowanie pauz, dobry akcent. Jeżeli tylko udzielamy wywiadu to warto zaproponować miejsce, gdzie chcemy być nagrywani. Sala gimnastyczna, czy konferencyjna o białych ścianach, ciasny pokój przy biurku i komputerze to nie są najlepsze miejsca. Ważne jest, by za naszymi plecami nie było jakichś elementów poniszczonych, powywracanych, po prostu, by nie było bałaganu. Mając już ustaloną scenerię można zapytać o plan w jakim będziemy nagrywani. Na ogół będzie to jeden z tzw. planów amerykańskich: od kolan do głowy, średni od pasa w górę, w półzbliżeniu – popiersie, zbliżeniu – sama głowa. Znajomość planu ułatwi nam wypowiedź i swobodę zachowania podczas nagrania.

Mam nadzieję, że zaproponowane tutaj proste zasady pracy z dziennikarzami pomogą choć trochę nauczycielom, katechetom, duchownym lepiej zrozumieć rzeczywistość mediów i jeszcze bardziej otworzyć się na współpracę z nimi, co będzie wielkim pożytkiem dla wszystkich.

Bibliografia:

1. Ks. J. Kloch, Jak rozmawiać z dziennikarzami W: Katecheza w szkole współczesnej, Lublin 2010, s. 105-110
2. T. Sańpruch, Jak najkorzystniej wypaść przed kamerą telewizyjną?. www.prnews.pl
3. Jak nie występować przed kamerą?, www.imagopublicrelations

Elżbieta Babicz
Doradca metodyczny wychowania i profilaktyki
oraz wychowania do życia w rodzinie

Wychowanie i profilaktyka poprzez kontakt uczniów z filmem - edukacja filmowa i filmoterapia

We współczesnej szkole duży nacisk został położony na wychowanie i profilaktykę, ponieważ już podstawa programowa nakłada obowiązek skonstruowania programów wychowawczych i profilaktycznych. Warto jednak szukać takich sposobów realizacji tych treści, aby były one atrakcyjne dla ucznia. Ciekawym sposobem może być zorganizowanie w placówce (zarówno na etapie przedszkola jak i pozostałych poziomów edukacji) zajęć z wykorzystaniem filmu. Warto nauczyć dzieci i młodzież aktywnego odbioru dzieł, które w ogromnym stopniu wpływają na kształtowanie się ich osobowości. Można wykorzystać obowiązkowe godziny z art.42a KN i poprowadzić zajęcia, na których film zostanie nie tylko obejrzany, ale także stanie się inspiracją do dyskusji i kształtowania pożądanych postaw. Może uda nam się zmienić również nawyki dzieci, które spędzają wiele godzin przed telewizorem, a nie potrafią dokonać wyboru wartościowych filmów i programów. Jeśli obudzimy ich myślenie, to już połowa sukcesu.

trochę teorii…

WYCHOWANIE- proces wspierania dziecka, ucznia w rozwoju, ukierunkowany na osiąganie pełnej dojrzałości fizycznej, emocjonalnej, społecznej, moralnej, osobowej.

PROFILAKTYKA -proces wspierania ucznia w radzeniu sobie z trudnościami zagrażającymi rozwojowi oraz eliminowanie czynników zagrażających zdrowiu i życiu, poprzez ograniczanie i likwidowanie czynników ryzyka oraz inicjowanie i wzmacnianie czynników chroniących.

ARTETERAPIA (*arte* z łac. *ars* sztuka i *terapia*) – leczenie przez sztukę. Termin „arteterapia" składa się z dwóch części (bardziej widoczne jest to w języku angielskim: „*art therapy"*), co sugeruje, że jest to działanie bazujące na dwóch równoważnych elementach: sztuce (twórczości) i terapii.

FUNKCJE ARTETERAPII:
-rekreacyjna
-edukacyjna
-korekcyjna (diagnostyczna i terapeutyczna)
-osobotwórcza
-ekspresyjna
-kompensacyjna
-relaksacyjna.

FILM (ang.) -rodzaj widowiska polegający na rzutowaniu na ekranie za pomocą odpowiedniej techniki projekcyjnej utrwalonych na specjalnej taśmie fotograficznej obrazów rzeczywistych lub inscenizowanych wraz z oprawą dźwiękową i muzyczną.

flmoterapia = audiowizoterapia= **kinoterapia**

Film, podobnie jak muzyka, literatura, taniec czy spektakl, ma właściwości naturalnego leku – maksymalna skuteczność przy minimalnym zastosowaniu.

Kilka ciekawych myśli…

J. Esptein *-film jest tym środkiem , dzięki któremu pojawia się nowa możliwość współpracy logiki z podświadomością : kontakt poznawczy na drodze emocjonalnej.*

B. Balazs- *siedząc w kinie odnosimy wrażenie, że znajdujemy się wewnątrz klatki filmowej, otoczeni postaciami z filmu; oczy widza znajdują się w kamerze i utożsamiają się ze spojrzeniem bohatera.*

S. Lowry- *oglądanie filmu polega na rozumieniu i współprzeżywaniu, na wchodzeniu w rolę i identyfikowaniu się.*

R. Maj- *w cywilizacji zachodu kinematografia przejęła rolę bajarza; dawno temu baśnie dostarczały wzorców postępowania, skłaniały do zastanowienia nad sobą , miały morał, były drogowskazami i pozwalały przedefiniować problem; dziś specyficzną rolę współczesnej baśni pełni film.*

Dlaczego warto sięgnąć po film…

Film może pełnić różne funkcje:

•Film jako reprezentacja świata

„Film ma naturę przedstawieniową i jako taki może, zarówno w swoim stylu jak i treści, obrazować różnorodność stylów zachowania (poprzez naturę bohaterów, fabułę, poruszane motywy, montaż, itp.), które można analizować z punktu widzenia różnych teorii psychologicznych i różnych metod uczenia.” *Gilbert P. Mansergh*

•Film jako narzędzie życiowych zmian

„Dystans przyglądającego się, połączony z efektem wywieranym przez ekranowe wydarzenia, często ma głęboko pozytywny wpływ. Czy to przez obserwowanie, jak inni radzą sobie z sytuacją, dostrzeganie własnych rysów w postaciach ukazywanych na ekranie, czy też odrywanie się od własnych problemów, filmy w znaczący sposób wspierają pracę nad sobą i proces terapeutyczny. (…) Inspirujące filmy dopomagają nam zabrać odwagę na czas najbardziej irracjonalnych stanów zmiany”. *Cathie Glenn Sturdevant*

•Film jako metafora życia

„Filmy stanowią metafory, które mogą być wykorzystywane w sposób podobny do wykorzystania opowieści, mitów, anegdot i baśni i narracji konstruowanych w celach terapeutycznych. Dzieje się tak, gdyż filmy wzbudzając określone uczucia, zwiększają prawdopodobieństwo, że klienci wyrobią nowe, pożądane zachowania. Intelektualna analiza filmów podpowie klientom, co powinni robić, jednak emocje, jakie odczują mogą dać im motywację do podążania tą ścieżką.” *Stephen S. Pearce*

•Film jako źródło uzdrawiających historii i wzorców radzenia sobie z problemami

„Filmy są faktycznie dobrym przykładem tego, w jaki sposób sztuka imituje życie. Żeby rozpocząć swoją podróż wystarczy odnaleźć filmy, które traktują o naszych życiowych problemach i które mogą nam pomóc we odnaleźć własne źródło siły i rozwoju. Dzięki filmom możemy doświadczyć możliwości samo-uzdrowienia i/lub wsparcia członków naszej rodziny lub naszych przyjaciół

na ich drodze do szczęścia psychicznego.

Środki filmoterapii:

- filmy animowane z wyraźnym morałem
- filmy dokumentalne
- filmy popularnonaukowe o charakterze profilaktycznym
- filmy fabularne o charakterze audiowizualnej powieści.

Funkcje filmoterapii:
-wychowawcza (wzbogaca życie wewnętrzne jednostki)
-rozwojowa
-poznawczo- stymulacyjna
-komunikacyjna i ekspresyjna
-kulturotwórcza
-terapeutyczna.

Jak działa film?
•klaryfikuje i wyjaśnia mechanizmy psychologiczne
•modeluje pokazując inne sposoby radzenia sobie z trudnościami
•uwrażliwia i wskazuje inne punkty widzenia
•może stanowić swoiste katharsis poprzez identyfikację widza z bohaterem i powtórne przeżycie sytuacji traumatycznej
•redukuje mechanizmy obronne dzięki identyfikacji z bohaterami i przeżywaniu ich życia w bezpiecznych warunkach (kinowym fotelu)
•uświadamia uczucia i emocje wypierane przez widza

Aby kinoterapia mogła być skuteczna, konieczny jest pewien poziom intelektualny odbiorcy obrazu, który pozwala mu na zrozumienie metafor i symboliki filmu.

Kilka praktycznych wskazówek…
METODY PRACY Z FILMEM

1. Metoda indukcyjna to taki sposób postępowania, w którym wychodzi się od obserwacji konkretnych rzeczy lub zjawisk do uogólnień; od pojedynczych faktów, szczegółów do pojęć i sądów ogólnych.

2. Metoda podająca (wykład) to metoda, w której powinny występować fragmenty dialogu z klasą, pytania sprawdzające zainteresowanie uczniów tematem oraz jego zrozumienie, a także powinny być stosowane różnego rodzaju środki poglądowe jak: plansze, grafiki, reprodukcje, fotogramy, itp. Ożywiają one wykład i przyczyniają się do lepszego zapamiętania materiału.

3. Metoda prelekcji jest bardzo często stosowana tuż przed projekcją filmu; ma za zadanie przygotować uczniów do oglądania i przeżywania dzieła poprzez odwołanie się do ich doświadczeń. Nauczyciel przekazuje informacje dotyczące filmu, wyznacza cel oglądania, rodzaj i zakres analizy oraz kierunki interpretacji, stwarza sytuację problemową, przygotowując uczniów za pomocą postawionych pytań do samodzielnych odpowiedzi i rozwiązania problemu. Przygotowanie aktywności przed wyświetleniem filmu przeciwdziała pasywnemu odbiorowi ze strony uczniów.

4. Metoda problemowa (dyskusja) – metoda dyskusyjna, której najistotniejszą cechą jest wzajemna wymiana myśli. Metodą tą możemy

przeprowadzić analizę i interpretację całego dzieła filmowego. Czynny udział uczniów w dyskusji powoduje pełniejsze przeżycie utworu oraz wyłuskanie jego ukrytych znaczeń i bogatszą interpretację tych elementów, które są niedookreślone. Analiza dokonana w czasie dyskusji jest żywa, ściśle związana z przeżyciem filmu i dodatkowo te przeżycia wzbogaca. W wyniku konfrontacji przeżyć wszystkich uczestników dyskusji dochodzi do poważnej refleksji o podjętych w filmie sprawach i problemach.

5. Metoda pracy z dziełem –metoda pogłębiająca znajomość dzieła i utrwalająca je w pamięci. Jest jednym z najważniejszych sposobów zdobywania nowych wiadomości. Przedmiotem pracy uczniów z filmem jest szukanie odpowiedzi na pytania dotyczące treści analizy i interpretacji.

6. Wypracowanie pisemne jest samodzielną pracą ucznia związaną tematycznie z poznanym filmem. Nie może ona reprodukować treści dzieła filmowego, lecz powinna mieć charakter tematu wolnego, sugerującego swobodną wypowiedź oraz umożliwiającego uczniom ekspresję własnych przeżyć.

7. Metoda impresyjna – (np. bezpośrednio po projekcji filmu), polega na określeniu problematyki dzieła filmowego, która przedstawiona jest w indywidualnych wypowiedziach inspirowanych wrażeniami. Efekty tej metody zależą od sposobu podsumowania obejrzanego utworu, jakie przeprowadzi nauczyciel.

8. Metoda heurystyczna – poprzez projekcję filmu i pytania ze strony nauczyciela uczniowie mają możliwość pogłębienia lub rozszerzenia swojej wiedzy. Metoda pogadanki heurystycznej znajduje zastosowanie przede wszystkim w niższych klasach.

9. Sąd nad bohaterem – metodę wykorzystujemy wówczas, gdy chcemy wyeksponować w filmie problematykę moralną i ideowo-społeczną. Identyfikacja młodego widza z bohaterem filmu skupia zainteresowanie na postaciach, które mogą dostarczać wzorów do naśladowania. Nie może tu zabraknąć oceny postępowania i motywacji czynów bohaterów z historycznego punktu widzenia i ze stanowiska naszych czasów. Metoda ta wymaga powiązania z metodą problemową i dyskusyjną.

10. Metoda kulturoznawcza – przy pomocy tej metody nauczyciel wprowadza młodych widzów w krąg kultury narodowej i światowej. W przypadku interpretacji dzieła filmowego prowadzi do integracji sztuki filmowej z różnymi dziedzinami twórczości artystycznej i naukowo-technicznej. Dzięki metodzie kulturoznawczej utrwalamy w pojęciu uczniów przekonanie, że film to współczesna kultura i wielka sztuka XX w.

11. Metoda monograficzna – obejmuje analizę i interpretację filmów fabularnych, dokumentalnych lub filmów o sztuce jednego twórcy.

12. Improwizacja - klasa, podzielona na grupy, ma za zadanie przygotowanie

wypowiedzi z pamiętnika (bloga) osoby przedstawionej w filmie lub zaimprowizowanie relacji telewizyjnej na temat przedstawianych wydarzeń.

13. Metoda sekwencji - prezentowanie i omawianie krok po kroku, służy do analizy skomplikowanych filmów i do lepszego zrozumienia informacji. Bezpośrednio po projekcji uczestnicy mają możliwość wypowiedzenia się; dochodzi też do mniejszych dyskusji czy krótkich omówień. Następnie odbywa się ponowna projekcja lecz w odcinkach, po których za każdym razem dochodzi do dyskusji.

14. Metoda interwalna - podobna do metody sekwencji. Polega ona na tym, że film zostaje przedstawiony bez wprowadzenia. Następnie odbywa się dyskusja w grupie. Zawsze, kiedy pojawiają się różnice w poglądach lub wątpliwości związane z filmem, które nie dadzą się wyjaśnić, zostaje on powtórzony we fragmentach. Projekcja oraz omówienie odbywa się więc kilkakrotnie, przy czym za każdym razem następuje dalsze wgłębienie w problematykę. Pytania lub rozbieżne poglądy uczestników są powodem do następnej prezentacji. Przy każdej nowej prezentacji odkryte zostają nowe perspektywy, które dają nowy impuls do dyskusji.

15. Metoda obserwacji w grupach- nadmiar informacji stwarza problemy na lekcjach, ponieważ powoduje przeciążenie uczestników. Wskazany jest przydział zadań: uczniowie zostają podzieleni na małe grupy, z których poszczególne podgrupy kierują uwagę tylko na określone aspekty filmu. Stwierdzono, że ten sposób relatywnie mało informacji nie jest wychwytywanych i że ujawnia się dużo punktów widzenia. Po projekcji odbywa się dyskusja w grupach; po ok. 15 - 30 minutach zostaje ona kontynuowana na plenum. Przy tej metodzie ważne jest, ażeby nauczyciel sformułował odpowiednie zadanie dla podgrup. Muszą one być wyraźnie sprecyzowane.

16. Projekcja bez dźwięku - uczestnicy powinni zastanowić się, o czym mogły ze sobą rozmawiać przedstawione w filmie osoby. Zwrócą w ten sposób większą uwagę na mimikę twarzy oraz na pozawerbalne zachowanie odtwórców ról i spróbują ich zrozumieć. Inna wersja tej metody - zamiast dialogów wprowadzi się podkład muzyczny w celu podkreślenia atmosfery, w jakiej rozgrywają się wydarzenia filmu. Dialogi lub komentarz (czy też podkład muzyczny) powinny być przeanalizowane w grupach. Obok rozważania tematyki, metoda umożliwia poznanie możliwości wyrazu języka obrazów i pozawerbalnych elementów komunikacji.

17. Gra z podziałem na role - może być przeprowadzona na zakończenie projekcji, w celu pogłębienia i zakorzenienia przeżyć. Możliwe jest również przerwanie filmu w jego punkcie kulminacyjnym i kontynuowanie jego tematyki przez grę z podziałem na role. Dzięki temu uczestnicy mają okazję znaleźć własne rozwiązania. Po zakończeniu gry można się zastanowić, czy uczestnicy zechcą jeszcze zobaczyć rozwiązanie w filmie.

18. Metoda 3-6-5- grupa zostaje podzielona na sześcioosobowe grupy.

Każdy uczestnik otrzyma kartkę papieru podzieloną na trzy kolumny. Po prezentacji filmu każdy zapisuje jedno pytanie (pogląd) w jednej z trzech kolumn. Po dwóch do trzech minutach kartka zostaje przekazana kolejnej osobie. Rozpoczyna się rotacja. Sąsiad ustosunkowuje się do zapisanych wypowiedzi lub formułuje nowe i przekazuje kartkę dalej. Na zakończenie każdy z uczestników ma znowu swoją kartkę w ręce z dopiskami 5-ciu innych uczestników grupy. Na koniec zapisy mogą zostać odczytane w grupie i ponownie przedyskutowane W przeciągu pół godziny grupa 6-cio osobowa jest w stanie sformułować do 108 pytań, wypowiedzi i poglądów.

Autorefleksja i filmoterapia…

Wiele z tych metod można wykorzystać już w pracy z najmłodszymi uczniami. Warto je stosować nawet do krótkometrażowych bajek dla przedszkolaków, aby nie były one tylko bezwartościowym wypełnieniem czasu, ale stały się atrakcyjnym elementem procesu dydaktycznego.

Natomiast najstarsi, dojrzali uczniowie mogą pokusić się o autorefleksję z elementami autoterapii i zaraz po obejrzeniu filmu odpowiadać sobie na pytania:

•Co czułem, oglądając film i zaraz po jego zakończeniu?
•Co wywarło na mnie największe wrażenie i dlaczego?
•Jakie wnioski mogę wyciągnąć dla siebie?
•Z którym bohaterem utożsamiam się najbardziej?
•Jak postąpiłbym na jego miejscu?
•Jak postąpiłbym na miejscu innych bohaterów?
•Gdybym był reżyserem, to jak zmieniłbym fabułę, akcję, zakończenie?

Warto spisać odpowiedzi, bo pisanie zmusza do większej precyzji. Do notatek można wrócić w przyszłości i uświadomić sobie zmiany, jakie się w nas dokonują. Oglądanie filmów jest dobrym sposobem samodoskonalenia dla osób gotowych spojrzeć na siebie i swoje problemy inaczej.

Zasady oglądania filmów (z dziećmi):

•zastanowić się, czemu ma służyć ta projekcja
•obejrzeć wcześniej samemu
•dobrać film (lub jego odpowiednie fragmenty) do wieku i możliwości odbiorców
•przygotowań plan (scenariusz zajęć)
•wprowadzić dzieci w temat
•przerywać w momentach trudnych i wyjaśniać, pozwalać wtedy na zadawanie pytań
•przerywać w punktach kulminacyjnych, aby pytać, co mogłoby być dalej
•po projekcji wykonać zadania, które pomogą zapamiętać treść, przesłanie oraz dokonać jakiejś trwałej zmiany w myśleniu o świecie (prace plastyczne, scenki, zabawy w naśladowanie, kalambury, dramę, zagadki, metaplan itp.)
•przyzwyczajać do właściwej postawy ciała, niejedzenia podczas projekcji, aktywnego odbioru(!)

I na koniec….

Film może być wspaniałym elementem wychowawczym i profilaktycznym w życiu uczniów, jeśli tylko wykształcą w sobie nawyk, aby podczas projekcji myśleć.

Anna Gawryluk
Doradca metodyczny szkolnictwa specjalnego i integracyjnego

Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – planowanie i organizowanie pomocy psychologiczno- pedagogicznej w świetle nowych regulacji prawnych

Dane z Systemu Informacji Oświatowej wskazują na dużą liczbę dzieci i młodzieży wymagających pomocy psychologiczno - pedagogicznej. W szkołach integracyjnych i ogólnodostępnych uczą się uczniowie z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, opiniami z poradni psychologiczno-pedagogicznych i tacy, którzy nie mają orzeczenia czy opinii. Wszyscy wymagają, zindywidualizowanego podejścia, dostosowania metod i form pracy, oraz dostosowania programów nauczania, sposobów sprawdzania wiadomości i oceniania, często też specjalistycznych zajęć.

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN **w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkac**h specjalne potrzeby edukacyjne wynikają w szczególności z:

1) szczególnych uzdolnień;
2) niepełnosprawności;
3) choroby przewlekłej;
4) niedostosowania społecznego;
5) zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
6) specyficznych trudności w uczeniu się;
7) zaburzeń komunikacji językowej;
8) sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
9) niepowodzeń edukacyjnych;
10) zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi;
11) trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą;
12) innych potrzeb dziecka.

Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży wynikają ze zindywidualizowanego sposobu nabywania wiedzy i umiejętności w procesie uczenia się, określonego specyfiką ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego. Specjalne potrzeby edukacyjne odnoszą się zarówno do grupy dzieci i młodzieży mającej trudności w uczeniu się, jak i uczniów zdolnych. Ich rozpoznanie pozwala na właściwy dobór metod, środków i oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych prowadzący do zaspokojenia potrzeb, a tym samym stworzenia optymalnych warunków rozwoju intelektualnego i osobowościowego.

Specjalne trudności w uczeniu się odnoszą się do uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi o zróżnicowanej etiologii, którzy wymagają zastosowania specjalnej organizacji procesu edukacyjnego. Grupa ta obejmuje uczniów niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z chorobami przewlekłymi, z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością ruchową, z autyzmem, z upośledzeniem umysłowym, uczniów niedostosowa-

nych społecznie, a także uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym, uzależnieniem lub z zaburzeniami zachowania.

Specyficzne trudności w uczeniu się odnoszą się do uczniów w normie intelektualnej,
którzy mają trudności w przyswajaniu treści dydaktycznych, wynikające ze specyfiki ich
funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, dysfunkcje analizatorów, a także dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia).

Uczeń z niepełnosprawnością to uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, który z uwagi na zaburzenia i odchylenia rozwojowe o zróżnicowanej etiologii, wymaga zastosowania specjalnej organizacji procesu edukacyjnego w zakresie: organizacji warunków technicznych, metod i środków stosowanych w procesie dydaktycznym, kształtowania relacji społecznych, współpracy ze środowiskiem rodzinnym.

Celem pomocy psychologiczno- pedagogicznej jest **rozpoznawanie** możliwości psychofizycznych oraz **rozpoznawanie i zaspokajanie** indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów.

Kto udziela pomocy psychologiczno-pedagogicznej?

Pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielają, prowadzący zajęcia z uczniem, nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści, w szczególności, psycholodzy, pedagodzy, logopedzi i doradcy zawodowi, **we współpracy** z:

1) rodzicami uczniów;
2) poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi;
3) placówkami doskonalenia nauczycieli;
4) innymi przedszkolami, szkołami i placówkami;
5) organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana **z inicjatywy**:

1) ucznia;
2) rodziców ucznia;
3) nauczyciela, wychowawcy grupy wychowawczej lub specjalisty, prowadzącego zajęcia z uczniem;
4) poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej;
5) asystenta edukacji romskiej;
6) pomocy nauczyciela.

Nauczyciel, wychowawca grupy wychowawczej lub specjalista **informuje niezwłocznie dyrektora** przedszkola, szkoły lub placówki o stwierdzonej **potrzebie objęcia ucznia pomocą** psychologiczno-pedagogiczną, wynikającej z przeprowadzonych działań pedagogicznych.

Kto planuje i koordynuje udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej?

Planowanie i koordynowanie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce jest zadaniem zespołu nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych oraz specjalistów, prowadzących zajęcia z danym uczniem, tworzących **zespół**.

Dyrektor wyznacza osobę lub osoby koordynujące pracę zespołu.

Spotkania zespołu zwołuje, w miarę potrzeb, osoba koordynująca pracę Zespołu, **nie rzadziej jednak niż dwa razy w roku szkolnym**.

Organizacja pracy Zespołu

Zespół tworzy dyrektor przedszkola, szkoły i placówki dla ucznia posiadającego:

- orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego,
- orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego,
- orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania,
- opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej (*niezwłocznie po otrzymaniu orzeczenia lub opinii*), wobec którego nauczyciel, wychowawca grupy wychowawczej lub specjalista stwierdził potrzebę objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, wynikającą z przeprowadzonych działań pedagogicznych (*niezwłocznie po otrzymaniu informacji*).

Kto może brać udział w posiedzeniu Zespołu?

1) **Rodzice ucznia** mogą uczestniczyć w pracach Zespołu w części dotyczącej ich dziecka;
   – o terminie posiedzenia Zespołu i możliwości uczestnictwa w jego pracach dyrektor zawiadamia rodziców ucznia,
2) **Przedstawiciel poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej** – na wniosek dyrektora;
3) **Inne osoby, w szczególności lekarze, psycholodzy, pedagodzy, logopedzi lub inni specjaliści** – na wniosek rodzica ucznia.

Można wyodrębnić 2 ścieżki postępowania wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

1 ścieżka przeznaczona jest dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego otrzymują uczniowie:

1) Niepełnosprawni,
2) Niedostosowani społecznie
3) Zagrożeni niedostosowaniem społecznym

W rozumieniu prawa oświatowego **uczeń niepełnosprawny** to:

- niewidomy, słabowidzący,
- niesłyszący, słabosłyszący
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera
- z upośledzeniem umysłowym
- z niepełnosprawnościami sprzężonymi

Nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści prowadzący zajęcia z uczniem niepełnosprawnym, niedostosowanym społecznie i zagrożonym niedostosowaniem społecznym, w ramach pracy zespołu opracowują dla każdego ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego **Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny**, dostosowany do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych ucznia oraz stosują zindywidualizowane formy i metody pracy dydaktycznej i wychowawczej. Program jest opracowywany na podstawie **wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania** uczniów dokonywanej przez zespół oraz zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Program edukacyjno-terapeutyczny w przypadku ucznia niepełnosprawnego zawiera działania o charakterze rewalidacyjnym, w przypadku uczniów niedostosowanych społecznie - działania o charakterze resocjalizacyjnym, a w przypadku uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym – działania o charakterze socjoterapeutycznym.

2 ścieżka przeznaczona jest dla ucznia posiadającego:
- orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego
- orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania
- opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej
- także dla ucznia, u którego potrzeba objęcia go pomocą psychologiczno-pedagogiczną rozpoznana została przez nauczyciela

Zespół rozpoczyna rozpoznawanie indywidualnych potrzeb ucznia od analizy posiadanej przez niego dokumentacji, będącej podstawą do założenia **Karty Indywidualnych Potrzeb Ucznia**.
Zgodnie z prawem oświatowym Karta zawiera:
- imię (imiona) i nazwisko dziecka;
- nazwę przedszkola lub szkoły oraz oznaczenie grupy lub oddziału, do którego uczęszcza;
- informację dotyczącą: orzeczenia o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania lub opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej – z podaniem numeru i daty wydania orzeczenia lub opinii, stwierdzonej przez Zespół potrzeby objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną;
- zakres, w którym dziecko wymaga pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne;
- zalecane przez zespół formy, sposoby i okres udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- ustalone przez dyrektora przedszkola lub szkoły formy, sposoby i okres udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane;
- ocenę efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- terminy spotkań zespołu;
- podpisy osób biorących udział w poszczególnych spotkaniach zespołu.

Po rozpoznaniu trudności rozwojowych/edukacyjnych Zespół formułuje **Plan Działań Wspierających,** zmierzający do usunięcia trudności.
Plan Działań Wspierających (PDW) może być opracowany dla jednego ucznia (plan indywidualny) lub dla grupy uczniów o jednorodnym lub zbliżonym rozpoznaniu.

Właściwie realizowane kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz świadczona tam pomoc psychologiczno- pedagogiczna mają wesprzeć uczniów i zapobiec kulturowo- społecznej izolacji rodzin i dzieci o różnego rodzaju potrzebach.

BIAŁYSTOK
MO DM

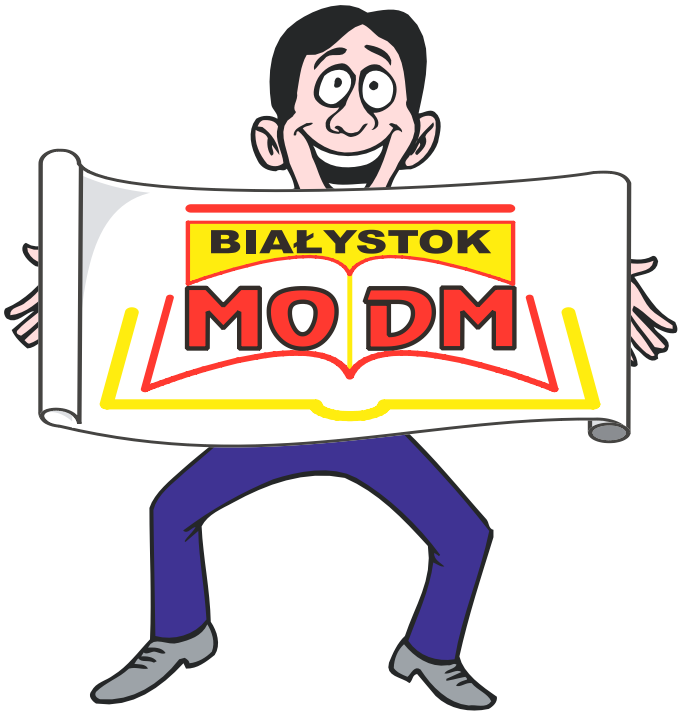
BIAŁYSTOK
MO DM